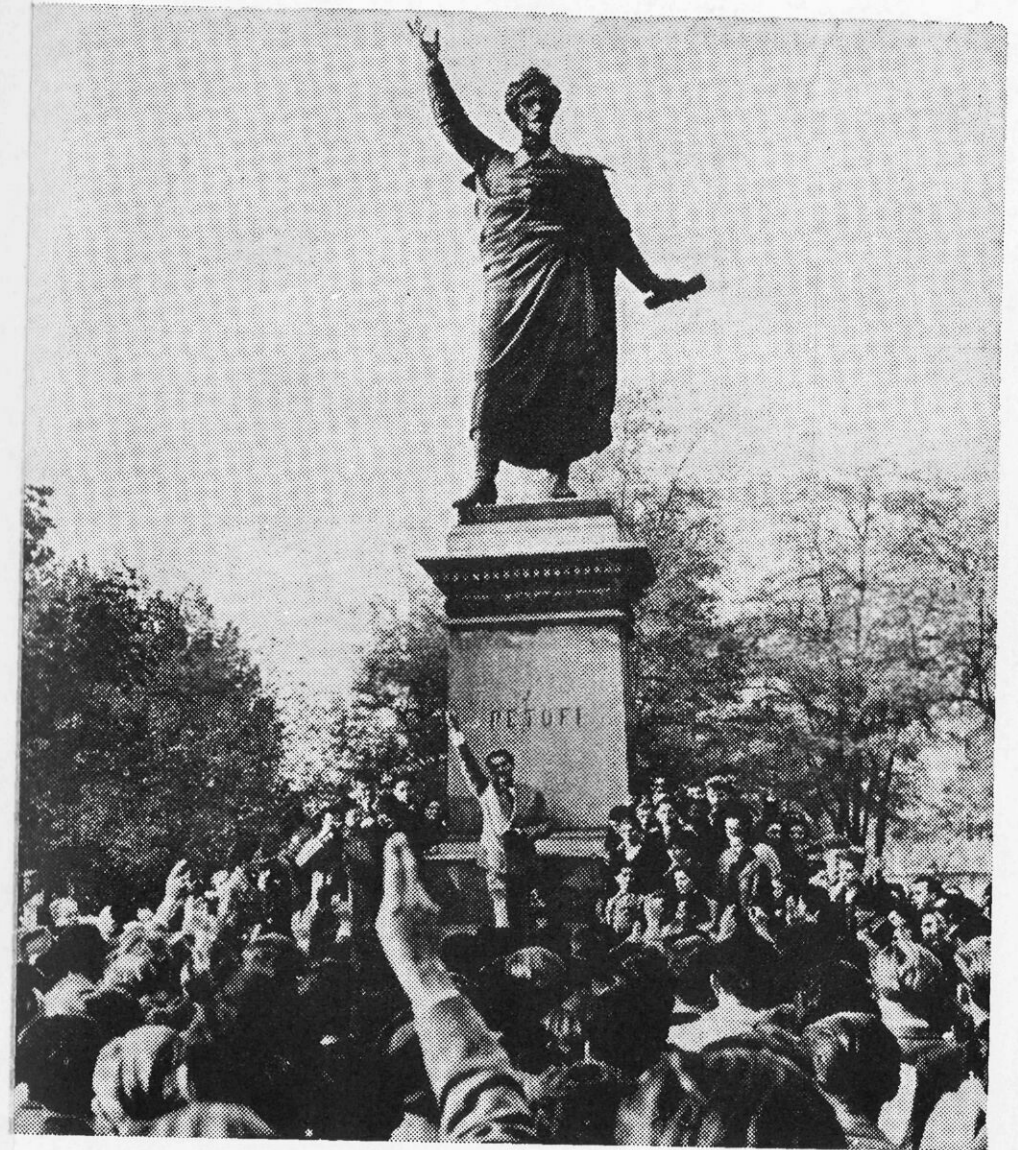

AZ 1956-OS MAGYAR FORRADALOM ÉS
SZABADSÁGHARC KÖVETELÉSEI ÉS PROGRAMJA

81.71254

BEVEZETÉS

Ez a füzet az 1956-os forradalom és szabadságharc napjaiban, az október 23-a és november 4-e között elhangzott rádióadások, megjelent sajtótermékek anyagából tartalmaz idézeteket. A forradalmi események ugyan nem október 23-án kezdődtek és nem is értek véget a Szovjetunió november 4-én megindított támadásával. A magyar nép és az ország szabadságáért és függetlenségéért folytatott küzdelem ma is folyik, csupán eszközei módosultak. Ennek a most is tartó forradalom utáni korszaknak a harcaihoz kíván segítséget nyújtani ez az összeállítás.

A brosúra nem tekinthető a forradalom és szabadságharc megnyilatkozásait tartalmazó teljes értékű dokumentumnak. Különösen a jelzett időszakban kiadott újságok és röpiratok anyaga hiányos, mégis hűségesen adja vissza a népfelkelés eszmei-politikai tartalmát. Tárgyuk szerint csoportosítja a követeléseket és állásfoglalásokat, igyekszik áttekintést nyújtani a forradalom kibontakozó kül- és belpolitikai programjáról, a szabadságjogokért folytatott küzdelméről.

A források megjelölésében a helységnevet az idézett szöveget sugárzó rádióállomás helyét, a római és arab szám a időpontját jelzi. Pl.: (Miskolc, X/26.). Az újságoknál a lap címét és megjelenésének dátumát találjuk. Az (R)-megjelölés „röpirat”-ot jelent.

Ez a kiadvány tehát megbízható és pontos forrás azok számára, akik hűségesen ragaszkodnak 1956 történelmi jelentőségű szelleméhez, és hiteles dokumentum azoknak, akik tollal vagy szóval, irodalmi vagy politikai eszközökkel tovább harcolnak a magyar nép önrendelkezési jogáért, az emberségebb jövőért. Az egyes fejezetekből kibontakozó eszmei-politikai program lényegét tekintve ugyanis nemcsak a kommunista

23/88/235

rendszer elutasítása. Egyben az ENSZ alapokmányában lefektetett és utóbb a Helsink-i megállapodásban megerősített emberi szabadságjogokra támaszkodó új politikai, társadalmi és gazdasági rend programja is. A kommunista rendszer alternatívája, egy kommunizmus utáni korszak körvonala bontakozik ki belőle.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc eszmei alapjának részletes feltárása és előtérbe állítása két évtizeddel az események után sem felesleges. Megerősítheti az ország szabadságáért folytatott küzdelmet; elősegítheti a biztonságosabb politikai tájékozódást az időközben módosult nemzetközi és hazai viszonyok között; egységesítheti a széthúzó felfogásokat a külföldön élő magyarság soraiban, és segítséget nyújthat azoknak az alaptalan véleményeknek és támadásoknak a leszereléséhez, amelyek az 1956-os népfelkelést restaurációs kísérletnek, ellenforradalomnak vagy politikai realitásokkal nem számoló, romantikus szabadságharcnak igyekeznek minősíteni. Ebből a dokumentumból ismét kiderül az 1956-os magyar népfelkelés erkölcsi tisztasága, demokratikus jellege és politikai szükségyszerűsége.

A magyar nép súlyos áldozatok árán kiharcolt néhány napos szabadsága elveszett, mert küzdelmét cserbenhagyták a nyugati nagyhatalmak és leverte a Szovjetunió katonai beavatkozása. A küzdelem jogosultságát és máig tartó szükségyszerűségét azonban nem homályosították el a közbeeső évtizedek. Sőt, az események még inkább igazolták és ez bizonyítja 1956 októberének eszmei-politikai mondanivalójának ma is időszerű, történelmi jelentőségét.

KÜLPOLITIKA

FÜGGETLENSÉG

Orosz csapatok távozása

A szovjet alakulatok kivonulása Magyarországról a „nép szabadságharcának elsőszámú követelése” (Miskolc, X/30), „ez az első a nemzeti követelések között! Magyarország legyen szabad, legyen független ország!” (Szombathely, X/30.)

Ez a magyar nép minden rétegét átható óhaj — amely már az október 23-i beavatkozást megelőzően is általános volt — elemi erővel nyilvánult meg. A követeléseket támaztó forradalmi szervek kivétel nélkül egyöntetűen e kívánságnak adtak hangot.

„A magyar forradalom nem a Szovjetunió, mint állam ellen irányult, hanem főcélja a szovjet csapatok kivonásának elérése” — állapítja meg a Szabad Kossuth Rádió kommentátora. (Budapest, XI/3.)

Hogy miért kell a szovjet alakulatoknak Magyarországról távoznok? A forradalmi erők szerint: a szovjet csapatok jogtalanul tartózkodnak Magyarország területén, mert:

1. az 1947-es békeszerződés értelmében már rég el kellett volna hagynok Magyarországot (Győr, X/29) — az Ifjúság 16 pontja;
2. az 1955-ös varsói szerződés érvénytelen. (L.: Semlegesség fejezet.)

„A Vasmegyei Munkástanács a szovjet csapatoknak a harcokba való beavatkozását a magyar belügyekbe való közvetlen beavatkozásnak tekinti.” (Szombathely, X/30.)

A forradalmi szervek egyik része a szovjet csapatok azonnali távozását szorgalmazta. Másik része különböző határ-

időket tűzött ki, így november 19-ét, január 1-ét. Ezenkívül gyakran a szakaszonkénti kivonás mellett foglaltak állást.

A szovjet csapatokat különböző szankciók kilátásba helyezésével is igyekeztek távozásra bírni. E szankciók:

Sztrájk

„Akaratunkat, hogy azonnal vonuljanak ki az oroszok, csak egyetlen fegyverrel tudjuk kivívni! Ez a sztrájk!!! A pécsi, a dorogi, a tatai munkástanácsok fogadalmat tettek, hogy addig szemet nem termelnek, amíg Magyarországról az utolsó orosz hadosztályt is kivonták!”

„Győr ifjúsága addig nem dolgozik, amíg az utolsó orosz hadosztály el nem hagyja országunk területét.”

„A magyar művészek mindaddig nem hajlandók a színházakat megnyitni, amíg az utolsó szovjet katona el nem hagyja az ország területét.” (Budapest, X/30.)

„Veszprém-megye forradalmi tanácsa felhívással fordul az ország többi nemzeti forradalmi tanácsához, hogy mindaddig, amíg szovjet csapatok hazánkban tartózkodnak tiltakozásunk kifejezésekként semmiféle kulturális, szórakoztató műsort ne rendezzenek. Mozik, színházak maradjanak zárva. Hangversenyt és egyéb szórakoztató rendezvényt ne tartsanak. A könyvtárak is maradjanak zárva...” (Miskolc, X/31.)

„Követeljük a kormánytól, hogy határozottan folytassa a tárgyalásokat a szovjet kormánnyal a szovjet csapatok rövid időn belüli, az egész ország területéről való kivonásáról és ennek végső időpontját hozza nyilvánosságra. Ha a kormány által megadott időpontig nem vonják ki az összes szovjet csapatokat az ország területéről, ismét az általános sztrájk fegyveréhez nyúlunk.” (MSZSZOSZ ideiglenes intézőbizottságának felhívása.)

A támogatás megvonása a szovjet csapatoktól

Kiss József, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Nemzeti Tanács elnöke: „... Anyagi bázisaink, amelyeket eddig felél-

tünk, most már utánpótlásra szorulnak. A további sztrájkokkal nem volnánk képesek a szovjet hadsereg ittlétét megakadályozni. Meg kell ezt akadályoznunk azzal, hogy nem adunk nekik élelmet, nem adunk üzemanyagot, kint szorítjuk őket, nem adunk nekik szállásokat! Ezáltal kényszerítjük őket, hogy minél hamarabb hagyják el hazánk területét.” (Miskolc, XI/2.)

„A lovászi olajbányászok kezükbe vették az olajmezők irányítását... Azonban az olajbányászok nem szállítanak olajat, mert nem akarják, hogy az általuk termelt olaj szovjet tankokat hajtson! Ugyanezt teszik a bázakerettyei és a zalaegerszegi finomítók is.” (Győr, X/28.)

Fegyveres beavatkozás

Az Országos Légvédelmi Parancsnokság beosztottjai ultimátum szerű követelést támasztottak a szovjet csapatok kivonásával kapcsolatban. Az ultimátum nem teljesítése esetén „a néphadsereg légvédelme és légiereje fegyveresen áll ki az egész magyar dolgozó nép követelése mellé.” (Magyar Honvéd, X/30.)

„Az egész magyar nép teljes egységgel nyilvánította ki akaratát, hogy ragaszkodik nemzeti függetlenségéhez és állami szuverénitása teljes helyreállításához, az összes szovjet csapatok mielőbbi kivonásához az egész ország területéről. Ennek megtörténte a béke Kelet-Európában való biztosításának fontos záloga...” A Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának és a Magyar Írók Szövetségének távirata a Béke Világtanácsához. (Győr, XI/2.)

Önálló magyar külpolitika

Az önálló magyar külpolitikára vonatkozó követelést tartalmaz többek között a külügyminisztérium forradalmi bizottságának nyilatkozata:

„Haladéktalanul ki kell dolgozni az önálló magyar külpolitika alapelveit és ennek megfelelően új alapokra kell helyezni a Magyar Népköztársaság külpolitikáját.” (Budapest, X/30.)

Az önálló magyar külpolitikai orientációra tesz javaslatot az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság lapja, az Egyetemi Ifjúság. A lap „Új magyar külpolitikát!” c. vezércikkében írja:

„Az önálló, független Magyarország csak önálló és független külpolitikát folytathat ...

Az ENSZ-alapokmány és a demokratikus szabadságjogokat biztosító magyar békeszerződés szellemében jogunk van arra, hogy külpolitikánk irányvonalát a nép szabja meg, és mi határozzuk el, kivel és milyen mértékben barátkozunk a jövőben ...

Kövessük finn testvéreink példáját, akik ha lehet, diplomáciával, ha kell fegyverrel, de mindenképpen megvédik nemzetük függetlenségét. A semleges és baráti Ausztria és a finn testvérnemzet szövetsége elsődleges fontosságú, de emellett nem feledkezhetünk meg a nemzeti kultúránkat oly sok kincssel gazdagító olasz és francia orientációról, a szabadságért harcoló lengyel testvérnemzetről, s a semleges Jugoszláviáról sem. A kis államok összefogása jegyében ki kell építeniünk barátságunkat a Skandináv-államokkal, a Benelux-szövetséggel, valamint a Balkánszövetség tagjaival és a katolikus tömegek óhajának megfelelően a Vatikánnal is. Biztosítani kívánjuk a gyarmati sorból nemrég szabadult és így sorsunkat mélyen átérző, a bandungi összefogó új ázsiai és afrikai országok, így elsősorban India és Indonézia további rokonszenvét és támogatását.” (Egyetemi Ifjúság, X/31.)

Baráti kapcsolat minden országgal

Az ország függetlensége a forradalmi követelések tükrében baráti kapcsolatok fenntartása mind Kelet, mind Nyugat irányában. Ennek dokumentálására szolgáljanak a következő idézetek:

Mindszenty József, Magyarország hercegprímásának a világhoz és a magyar néphez intézett szövegéből:

„Minden néppel és országgal barátságban akarunk élni ...”

„Mi magyarok az európai népek családi bennsőséges békéjének zászlóvivőjeként akarunk élni és cselekedni. Nem mesterségesen hirdetett, de valódi barátságban mindegyikkel. Sőt még további tájakra is emelve szemünket, mi, a kis nemzet, barátságban, zavartalan békés, kölcsönös megbecsülésben kívánunk lenni a nagy Amerikai Egyesült Államokkal és a hatalmas Orosz Birodalommal egyaránt. Jósomszédi viszonyban Prágával, Bukaresttel, Varsóval és Belgráddal, Ausztriát pedig ebben a tekintetben úgy kell megemlítenem, hogy mostani vajdásunk kapcsán tanúsított testvéri magatartását máris minden magyar a szívébe zárta ...” (Budapest, XI/3.)

Dudás József, a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány elnökének nyilatkozata:

„Barátságban akarunk élni minden állammal, természetesen elsősorban szomszédainkkal, a Szovjetunióval is, az egyenjogúság és a kölcsönös érdekek tiszteletbentartása alapján.” (Magyar Függetlenség, XI/1.)

Bibó István, államminiszter nyilatkozata:

„Magyarországnak nincs szándékában szovjetellenes politikát folytatni, sőt teljes mértékben benne akar élni a kelet-európai szabad népek ama közösségében, akik életüket a szabadság, igazságosság és kizsákmányolás mentes társadalom jegyében akarják berendezni ...” (R)

EGYENJOGÚSÁG

Államközi szerződések revíziója

Október 23-án a Magyar Egyetemi Ifjúság mellett a magyar írók is követelték a különböző államközi szerződések felülvizsgálását.

„A lenini elvek szerint rendezni kell a viszonyunkat valamennyi országgal, mindenekelőtt a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal. Felül kell vizsgálni az államközi egyezményekeket és a gazdasági szerződéseket a nemzetek egyenjogúsága jegyében”. (Irodalmi Újság, Különkiadás, X/23.)

A különböző szerződéseket nyilvánosságra kell hozni, felül kell vizsgálni, az előnyteleneket fel kell mondani. Ez a forradalom alatt megnyilvánult ez irányú követelések sommázata.

Ilyenirányú követeléseket támasztottak többek között:

- a borsodi dolgozók (Budapest, X/26);
- az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság (Egyetemi Ifjúság, X/31);
- a Miskolci Középiskolások Diákszemélyeinek (Miskolc, X/31);
- a Csepel Vas- és Fémművek acélműveinek és csőgyárának munkástanácsa (Budapest, XI/1).

A Magyar Értelmiség és Forradalmi Bizottság elsősorban a hátrányos külkereskedelmi szerződések megszüntetését követelte:

„A kormány szüntesse meg a hátrányos külkereskedelmi szerződéseket. A magyar föld kincsei, az uránium, a bauxit, a parasztok munkájának gyümölcsei ne kerülhessenek titkos szerződések révén poton árán idegenbe.” (Miskolc, X/29.)

Az Országos Légvédelmi Parancsnokság beosztottjai rámutattak arra, hogy e szerződések „nyomás” alatt jöttek létre.

„A Nagy Imre elvtárs által vezetett kormány előtt összes kormányok által megkötött katonai és gazdasági szerződéseket fel kell mondani, mert az addigi kormányok a néptől idegenül, külső nyomásra cselekedtek.” (Magyar Honvéd, X/30.)

A Magyar Honvéd „Tudni akarjuk” c. egyik cikke követelte: „a magyar nép tudta nélkül és háta mögött kötött” szerződéseket a KGST magyar vonatkozású okmányainak a nyilvánossághozátalát. A Csehszlovákiával, Romániával, a Szovjetunióval és más államokkal szemben vállalt kötelezettségek felülvizsgálását és amennyiben „az egyenlőség és a kölcsönös előnyök érdekeinek” ellentmondanak, megszüntetését. Köve-

teli továbbá a magyar-jugoszláv belgrádi tárgyalások tartalmának közzétételét. (Magyar Honvéd, XI/1.)

A soproni egyetemi fiatalok a fenti követeléseken túlmenően kártérítést is követeltek. Erről így számol be a győri rádió:

„Figyelemreméltó a követeléseknek az a pontja, amely a Szovjetunióval való mindenféle kapcsolat felülvizsgálását követeli és követeli az eddigi függő helyzetünkből keletkezett károkért a teljes térítést.” (Győr, X/29.)

A külfölddel szembeni gazdasági függőség megszüntetésére irányuló további követelések:

A Veszprémmegyei Népújság „Magyarország nem lesz gyarmat” fejléccel jelent meg, ami nem utolsósorban a gazdasági függőségből és kiszolgáltatottságból, azaz a gyarmati állapotból való szabadulást hirdette.

Más fórumok is követelték az ország gazdasági helyzetének nyílt feltárását (Irodalmi Újság, Különkiadás, X/23) és ezzel kapcsolatban az összes külföldi kötelezettségek, az összes statisztikai adatok nyilvánosságra hozását. (Veszprémmegyei Népújság, X/29.)

A Magyar Egyetemi Ifjúság is követelte, hogy:

„Hozzák nyilvánosságra külkereskedelmi szerződéseinket, a soha ki nem fizethető jóvátételek tényleges adatait.” (R)

SEMLEGESSÉG

Varsói szerződés felmondása

A semlegesség előfeltétele, hogy Magyarország ne tartózzék egy szövetségi blokkhoz sem. Szükséges tehát a Varsói Szerződés felmondása.

„Az egész magyar nemzet egységesen követeli, hogy Magyarország lépjen ki a Varsói Szerződésből...” (Miskolc, XI/1.)

A Varsói Szerződés felmondására felhívó forradalmi követelések egy része rámutatott arra, hogy a varsói szerződés különben is érvénytelen.

Érvénytelen, mert:

1. az 1947-es békeszerződésnek az orosz csapatok kivonását előíró rendelkezéseivel ellentétes. A rendelkezések a Szovjetuniót ma is kötik, mivel az azt aláíró nagyhatalmak közül sem Nagy-Britannia, sem az Egyesült Államok, sem Franciaország nem írták alá a varsói szerződést, amely a békeszerződés vonatkozó rendelkezéseit megmásítja;
2. kényszerhatás alatt jött létre; „...egy megszálló hatalom nem köthet érvényes szerződést olyan nemzettel, amelyiknek területét megszállva tartja. Érvényes szerződést független és egyenjogú nemzetek köthetnek egymással.” (Miskolc, XI/1.);
3. azok, akik magyar részről aláírták, nem képviselték a magyar nemzetet. (Győr-Sopronmegyei Hírlap, XI/1. Miskolc, X/30.)

A felbontás mikéntjét illetően a forradalmi szervek közül egyesek a kilépés egyszerű deklarását, mások előbb a varsói szerződés tagállamainak összehívását követelték.

Például a forradalmi erők megbízottjai és a néphadsereg forradalmi tanácsainak határozata többek között kimondja: „követeljük a kormánytól a varsói szerződésben résztvevő tagállamok azonnali összehívásával mondja fel a szerződést.” (Budapest, X/31.)

Farkas Ferenc, a Petőfi Párt főtitkára népszavazást javasolt a varsói szerződés felmondása kérdésében:

„...a forradalmi nemzeti tanácsok, bizottságok, községi előljáróságok három napon belül tartsanak titkos népszavazást. Szavazzanak arról, amiről naponta némán szavaznak a magyar dolgozó milliók munkájuk beszüntetésével, a varsói szerződés azonnali felmondásával.” (Budapest, X/31.)

Semlegesség kinyilvánítása

Nagy Imre szavait idézve „a magyar nép évszázados álma a semlegesség.” (Budapest, XI/1). Az örök semlegesség, a magyar

Svájc megteremtése. A forradalmi erők zöme október 30-tól kezdve követelte a semlegesség deklarálását.

Az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság lapja az Egyetemi Ifjúság „Új magyar külpolitikát” c. vezércikkéből:

„Nyíltan és félreérthetetlenül kimondjuk, hogy célunk a független, minden hatalmi tömbtől távolmaradó, saját érdekeit érvényesítő és saját magyar politikáját folytató semleges Magyarország!” (Egyetemi Ifjúság, X/31.)

A semlegességet a négy nagyhatalom garantálná.

„A nyugati nagyhatalmak barátsága mellett szükségünk van a négy nagyhatalom által garantált Magyarország semlegességét biztosító nemzetközi egyezményre, amely Svájc és Ausztria mintájára mi hazánk számára is biztosítja az önrendelkezést és a szabadságot.” (Egyetemi Ifjúság, X/31.)

Magyarország semlegessége egy semleges zóna alapját képezhetné. Erre utal Nagy Imre miniszterelnök október 31-én külföldi újságírókkal és rádióriporterekkel folytatott beszélgetésében.

„Arra a kérdésre, vajon lehetséges-e, hogy Magyarország egy Kelet-Európai semleges terület magjává válik, a miniszterelnök így felelt: Ez a kérdés előbb-utóbb fel fog merülni.” (Budapest, X/31.)

A semlegesség az az álláspont, amely az ország földrajzi helyzetének és a történelmi hagyományokból leszármazott tanulságoknak a legjobban megfelel. A Magyar Szabadság „A Független Magyarország legyen semleges” c. vezércikke szerint „félreérthetetlenül ki kell jelenteni, hogy Magyarország, úgy ahogyan a szomszédos Ausztria is, a semlegesség politikáját kívánja folytatni. Ez nem jelenti azt, hogy nem lesz véleménye a nemzetközi élet nagy kérdéseiben. Ellenkezőleg, most lesz, most lehet igazán önálló véleménye, olyan véleménye, amely összhangban áll nemzetünk érdekeivel. De jelenti azt, hogy Magyarország a továbbiakban nem óhajt csatlakozni a világpolitika egyik tömbjéhez sem, nem kívánja magát sem lekötöni, sem elszigetelni egyik irányban sem. Egy ilyen álláspont felel meg nemzetünk földrajzi helyzetének csak úgy, mint történel-

mi hagyományainak, illetve e hagyományokból leszűrt tanulságoknak.” (Magyar Szabadság, XI/1. Budapest, XI/1.)

Farkas Ferenc (Petőfi Párt) népszavazást javasolt a semlegesség kérdésében is, egyidejűleg a Varsói Szerződésre vonatkozó népszavazással.

„Javaslom továbbá, hogy a három napon belül megtartandó népszavazás arról is döntsön, hogy semleges ország akarunk lenni, semmiféle nagyhatalmi érdekcsoporthoz nem kívánunk csatlakozni.” (Budapest, XI/1.)

A semlegességet Nagy Imre november 1-én deklarálta és az ENSZ-hez fordult az ország semlegességének garantálására.

A semlegesség kinyilvánítása ország szerte helyesléssel találkozott, mert „Magyarország semlegességének kinyilvánítása az egész nép általános és legfőbb óhaja volt.” (Miskolc, XI/2.)

Sőt maga a párt hivatalos lapja is helyeselte. Az MSZMP lapja, a Népszabadság „Megtisztultan” c. vezércikke szerint: „Helyeseljük Nagy Imre nyilatkozatát, amely hazánk semlegessége és a szovjet csapatoknak az egész ország területéről való kivonása mellett foglal állást.” (Népszabadság, XI/3.)

A magyar semlegesség alapvető jelentőségére mutatott rá a külügyminisztérium forradalmi bizottságának nyilatkozata:

„Véleményünk szerint, Magyarország semlegességének a nagyhatalmakkal és a szomszéd államokkal való elismertetése az egész magyar nemzetnek, sőt közép-európai népeink alapvető érdeke a jelenben és a jövőben egyaránt.” (Szombathely, XI/2.)

DUNAI KONFEDERÁCIÓ – EURÓPAI EGYSÉG

A Dunai-konfederáció gondolata nem új. A magyarság már Kossuth Lajos idejében kereste egy olyan kibontakozás útját, amely lehetővé teszi a Kárpát-medencében élő különböző nemzetiségek és a magyarsággal szomszédságban élő népek békés együttélését.

A Duna-konfederáció gondolatával foglalkozó forradalmi dokumentumok:

A Veszprém-Megyei Nemzeti Forradalmi Tanács október 29-i keletű felhívásának 4. pontja:

„A magyar kormány fordítson fokozott figyelmet a határainkon túl élő magyarság sorsára, helyzetére és a velük való kapcsolatra. Az országgyűlés külügyi bizottsága kezdeményezze a varsói szerződés felülvizsgálatát és vesse fel a dunai konfederáció gondolatát.” (Veszprémmegyei Népújság, X/30.)

A Borsodmegyei munkás-tanács stúdiója október 30-án a Borsodmegyei Munkástanács és Diákpárlament Duna-konfederációról szóló közleményét sugározta. A közlemény szövegét nem sikerült rögzíteni. Rendelkezésre áll azonban a Szabolcs-Szatmármegyei munkástanács stúdiója által sugárzott szlovák szöveg, amely feltehetőleg válaszul szolgált a besztercebányai adó egyik adására. A szlovák adás magyar fordítása: „Néhány szó a Duna-konfederációról. A Miskolci Diákpárlament követelményeiben javasolta a magyar kormánynak, hogy a helyzet konszolidálása után kezdjen tárgyalásokat a szomszéd államokkal a Duna-konfederációról. Tudomásunkra jutott, hogy a szlovák és a román nemzet a mi javaslatunknak irredentista, revizionista jelleget tulajdonít. Ismételten rá kell mutatnunk, javaslatunk a kis Duna-menti államok egyesülését célozza, hogy meg tudják menteni függetlenségüket. Ez az egyesülés jelenleg időszerűtlen, ha azonban távolokban vizsgáljuk a kérdést, a Duna-menti országok egyesülése fejlődésük bizonyos fokán, önkéntesség és a gazdasági és kulturális érdekek figyelembevételével megvalósítható. Hangoztatjuk, a Duna-konfederáció létrehozása nem a főkövetelménye volt a Miskolci Diákpárlamentnek. Egyes körök azonban meg akarják szüntetni a magyar nép barátságát a szomszédi testvéri nemzetekkel. Határozottan visszautasítjuk a rágalmaszokat, hogy mi nacionalisták vagyunk. Mi egyenjogúságot akarunk, igazi őszinte nemzetek barátságát. Mi nem akarjuk megváltoztatni a mostani Magyarország határait, elítéljük a feltett kérdésben a magyar határok revízióját.” (R)

A Magyar Szabadság október-i számának „A független Magyarország legyen semleges” című vezércikke rámutat ar-

ra, hogy a semlegesség alapján, amellett, hogy a Szovjetunióval békében és barátságban kívánunk élni, fel kell újítanunk hagyományos baráti viszonyainkat a Nyugat demokratikus nemzeteivel.

„Független külpolitikánk legfontosabb alappilléreinek azonban a szomszédos kis nemzetekkel való barátságot és összefogást kell megtennünk. Függségünk ettől is elütött bennünket — pedig már Kossuth nagy gondolata volt a dunavölgyi népek szoros szövetsége. Igen, Magyarországnak mostantól fogva Kossuth Lajos és Károlyi Mihály dicső hagyatékához híven — a dunavölgyi népek konföderációjának kiépítésén kell dolgoznia. Ez a nemzeti külpolitikánk legsajátabb parancsa, mert hiszen a világ e részén élő kis nemzetek csak egymással összefogva őrizhetik meg tartósan függetlenségüket, s gyakorlatnak befolyást a világ dolgozóira.” (Magyar Szabadság, XI/1.)

Az európai egység gondolatával kapcsolatban az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság lapja, az Egyetemi Ifjúság írja: „Egész nemzeti külpolitikánk gerince az Európa-gondolat legyen. Részt kell vennünk az Európa Tanács munkájában és végre nagy történelmi hagyományainkhoz méltó szerepet kell vállalnunk az Egységes Európa szellemi előkészítésében.” (Egyetemi Ifjúság, X/31.)

ENSZ-SZEL VALÓ KAPCSOLATOK

Magyarország, mint az ENSZ tagja, bizalommal tekintett a forradalom és a szabadságharc napjaiban az ENSZ felé. A követelések egy része az ENSZ közbelépését szorgalmazta.

A Borsodmegyei Munkástanács Rádiója, MISKOLC közvetlen felhívást intézett az ENSZ-hez:

„A magyar nép kéri az Egyesült Nemzetek Szövetségét, hogy ne fogadja a hazaáruló Koós Pétert . . . Ezzel felkéri egyben a Biztonsági Tanácsot, hogy . . . haladéktalanul lépjen közbe a szabadságért küzdő Magyarország érdekében! Ezenkívül kéri a

Biztonsági Tanácsot, hogy a magyar ügyek képviselőjéül egy semleges államot kérjen fel . . .” (Miskolc, X/30.)

A Vasmegyei tanács munkástanácsa így fogalmazta meg követelését:

„Követeljük a magyar kormánytól, hogy a szovjet beavatkozás kérdését, amely a forradalmi harcaink során történt és közvetlen fegyveres beavatkozásban nyilvánult meg a Biztonsági Tanács elé vigye. A Vasmegyei Munkástanács a szovjet csapatoknak a harcokba való beavatkozásának tekinti.” (Szombathely, X/30.)

A kormánytól követelték, hogy Magyarországot megfelelő személyek képviseljék az ENSZ-nél. E követelést többek között a külügyminisztérium Forradalmi Bizottsága is támasztotta. (Budapest, XI/1.)

A szabad választásokkal kapcsolatban több helyről az a követelés hangzott el, hogy ezt az ENSZ ellenőrzése alatt tartásák. (Budapest, XI/1.)

Az ENSZ-től egyes forradalmi szervek anyagi és katonai segítséget kértek. Így a Magyar Nemzeti Bizottmány: „Magyarország függetlenségének a megvédésére kérjük a Biztonsági Tanácsot, hogy küldjön Magyarországra anyagi szükség esetén katonai segítséget.” (Szombathely, X/31.)

Mások csupán gazdasági segítségért apelláltak.

„Magyar földön csak magyar katonát — vonuljanak ki az orosz csapatok! De helyettük más sem kell! Az ENSZ gazdasági segítséget küldjön!” (Győr, X/31.)

Nagy Imre a semlegesség kinyilatkoztatásával egyidejűleg az Egyesült Nemzetek szervezetéhez is fordult és kérte az ország semlegességének garantálását. (Budapest, XI/1, XI/2.)

A második orosz intervenció megindulásakor Bibó István államminiszter drámai hangú nyilatkozatot tett. Bibó és rajta keresztül a magyar nép a nagyhatalmak és az ENSZ kezébe helyezte a leigázott nemzetek szabadságának az ügyét:

„. . . Kérem a nagyhatalmak és az Egyesült Nemzetek bölcs és bátor döntését a leigázott nemzetek szabadsága érdekében.”

BELPOLITIKA

POLITIKAI RENDSZER

Magyarország új politikai rendszerére vonatkozólag számos nyilatkozat, követelés hangzott el. Ezek egy része *negatív* megfogalmazást ad. Megállapítja, hogy milyen nem lehet az új rendszer.

Dr. Ravasz László, református püspök:

„Még gondolni se merjen senki az *elmúlt korszak rendszereinek visszaállítására.*” (Budapest, XI/1.)

Magyar Függetlenség:

„*Nem tűrünk sem sztálinista, sem kapitalista restaurációt, nem kívánjuk vissza sem a horthy-izmus, sem a legitimizmus fekete esztendőit.*” (Magyar Függetlenség, XI/3.)

A Borsodmegyei Munkástanács Rádiója:

„*Nem akarjuk vissza a kapitalistákat és a nagybirtokosokat, az úri Magyarországot.*” (Miskolc, XI/1.)

Észak és Keletmagyarországi Nemzeti Tanács:

„*Megvédjük az állam vagyonát és visszautasítunk minden restaurációs kísérletet, amely a földbirtokosok, gyárosok és bankárok hatalmának visszaállítását célozza.*” (Miskolc, XI/2.)

Kovács Béla (Független Kisgazda Párt):

„*A régi világról szerintem ne álmodjon senki. A grófok, bankárok és kapitalisták világa végérvényesen lezárult.*” (Budapest, X/21.)

Féja Géza (Petőfi Párt):

„*Mi nem akarjuk visszaállítani az úri Magyarországot, de Rákosi és Gerő rémuralmát sem.*” (Magyar Honvéd, XI/1.)

Kelemen Gyula (Szociáldemokrata Párt):

„*Keserves szenvedések árán megtanulta az ország népe, hogy a jobb vagy baloldali szélsőség csak pusztulást és zsarnokságot hozhat ránk.*” (Budapest, XI/1.)

A megnyilatkozások másik része *pozitív* meghatározást ad. A pozitívumokban mutakozó eltérések dokumentálására szolgáljanak az alábbi idézetek:

Lukács György, népművelésügyi miniszter:

„*Az utolsó napok szörnyű leckéjéből mindenkinek tanulnia kell. A legsürgősebb tanulságok: állami, társadalmi, gazdasági és kulturális életünket az igazi demokrácia szellemében újjáalakítani. Ez az igazi demokratizmus alkalmas arra, hogy elsöpörje a sztálinizmus minden maradványát. A demokratikus szabadságnak, a nép önrendelkező hatalmának mindenirányú kiépítése az igazi alap arra, hogy megtaláljuk a szocializmus magyar útját és a szocializmus megvalósításának magyar módját az élet minden területén sikerrel alkalmazzuk.*” (Szabad Nép, X/28.)

Nagy Imre miniszterelnök október 28-i kormánynyilatkozatában megállapítja, hogy Magyarországon a szocializmus alapja csak a társadalmi, gazdasági, politikai élet demokratizmusa lehet. (Budapest, X/28.)

Kéthly Anna (Szociáldemokrata Párt):

„*... a jövődöbeli Magyarország szocialista jellegű állam lesz.*” (Budapest, XI/2.)

Egyetemi Forradalmi Diákbizottság:

„*Minden más államtól független, igazán demokratikus és igazán szocialista Magyarországot akarunk.*” (Budapest, X/31.)

A Soproni Egyetemi Fiatalok:

„*... szabad, független, demokratikus Magyarországot akarnak, amelyben valóban minden hatalom a dolgozó népé.*” (Győr, X/29.)

Mindszenty József hercegprímás:

„*... jogállamban élünk, osztály nélküli társadalomban, de-*

mokratikus vívmányokat fejlesztünk, szociális érdekektől helyesen és igazságosan korlátozott magántulajdon alapján állunk, kizárólag kulturnacionalista szellemű nemzet és ország akarunk lenni. Ez akar lenni az egész magyar nép . . .” (Budapest, XI/3.)

Szombathely katolikus társadalma:

„Mi egy független, szabad és demokratikus Magyarországot akarunk. Nem akarjuk a régi rendszert, a földesurak országát, de egy szabad népakaraton és szociális igazságokon nyugvó népi országot akarunk.” (Vasi Hírlap, XI/1.)

ÁLLAMFORMA

Az államformát illetően a rendelkezésre álló forrásanyag csupán egy megnyilatkozást tartalmaz.

Dr. Csorba János (Független Kisgazda Párt) a kisgazda követelések között megemlítette, hogy a kisgazdák „lényegileg népköztársaság helyett köztársaságot” akarnak. (Igazság, XI/1.)

Ellenkező megnyilvánulások hiányában feltehető, hogy az ország népe a köztársasági formát megfelelőnek tartja.

ÁLLAMFŐ

A Magyar Népköztársaság élén az Elnöki Tanács elnöke áll. Csorba János (Független Kisgazda Párt) az Elnöki Tanács megszüntetését követelte. (Igazság, XI/1.)

Egy, az államfői teendők ellátására, az államfői jogok gyakorlására hivatott szerv felállítását javasolta.

Farkas Ferenc (Petőfi Párt):

„Javaslom, hogy a fegyveres felkelők a demokratikus pártok, az írószövetség tagjaiból egy államfői jogokat gyakorló nemzeti főtanácsot alakítsunk, amelynek elnökéül Kodály Zoltánt választanák meg. A nemzeti főtanács legyen a forradalmi időkben az államhatalom legfőbb, az államfő jogát gya-

korló szerve. A nemzeti főtanács életre hívása jelenleg felemás helyzetünkben, amely abból adódik, hogy a forradalom győzedelmeskedett, de ez a kormány, amelynek egy része felelős a forradalom kitöréséért, még mindig kormányon van, egycspásra megszűnnék.” (Budapest, XI/1.)

TÖRVÉNYHOZÓ TESTÜLET (PARLAMENT)

Az országgyűléssel kapcsolatban a soproni egyetemisták követelték, hogy mivel a jelenlegi országgyűlést személyi összetételénél fogva nem tartják alkalmasnak egy új, demokratikus választójogi törvény kidolgozására — a városok és községek nemzeti tanácsainak képviselőiből alakítsanak minél előbb új, ideiglenes nemzetgyűlést és az haladéktalanul lépjen működésbe. (Győr, X/29.)

A Borsod-Abauj-Zemplén megyei munkástanács követelte:

„A kormány kezdeményezze, hogy a megyei és a budapesti munkástanácsokra támaszkodva, azok demokratikusan választott küldöttségeiből Országos Forradalmi Nemzeti Bizottság jöjjön létre; ezzel feloszlottnak kell tekinteni a régi parlamentet.” (Miskolc, XI/2.)

Varga Sándor (Petőfi Párt):

„Kijelentjük, hogy a jelenlegi országgyűlést nem tartjuk sem törvényesnek, sem pedig összetételében alkalmasnak arra, hogy a szabad, általános, titkos választójogi törvényt megalkossa. Követeljük, hogy a nemzeti kormány azonnal oszlassa fel az országgyűlést és a rend helyreálltával az ideiglenes nemzetgyűlés munkájára hívjon össze ideiglenes küldöttek . . . (szöveg-hiány, szerk.) országgyűlést, a választójogi törvény megalkotására. A küldött . . . (szöveg-hiány, szerk.) országgyűlés 250—300 tagból álljon, tagjait a volt négy koalíciós párt delegálja.” (Miskolc, XI/3.)

Szabad választás

A forradalom előestjén a Magyar Egyetemi Ifjúság többek között a következő követelést támasztotta:

„Általános, egyenlő és titkos választásokat követelünk az országban, több párt részvételével, új nemzetgyűlés megválasztása céljából.” (R)

A magyar írók október 23-án a választási rendszer átforgalmazását szorgalmazzák. Szerintük a kibontakozás a HNF kezei között kell hogy történjék:

„A kibontakozás megköveteli, hogy a Hazafias Népfront a magyar társadalom dolgozó rétegeinek politikai képviselője legyen. Választási rendszerünket olyanná kell formálni, hogy az megfeleljen a szocialista demokrácia követelményeinek. Az országgyűlésbe, a tanácsokba és minden önkormányzati szervben a nép szabadon, titkosan válassza meg képviselőit.” (Irodalmi Újság, Különkiadás, X/23.)

Általános és szabad választások kiírását követelték október 28-án a balinkai és Balinka környéki bányászok, Győr-Sopronmegye ifjúsága (Győr, X/28, 124), valamint a Borsodmegyei munkástanács és diákpárlament. (Miskolc, X/28.)

Október 29-én újabb forradalmi szervek követelték a szabad választások engedélyezését. Így a Magyar Értelmiségi és Forradalmi Bizottság is: *„általános, titkos választásokat, a nép szabadon állíthasson jelölteket.”* (Miskolc, X/29.)

A forradalmi szervek egy része nemzetközi (ENSZ) ellenőrzés alatt kívánta a választásokat lebonyolítani.

Mindszenty József hercegprímás:

„Új, visszaélés-mentes választás szükséges, amelynél minden párt indulhat. A választás történjék nemzetközi ellenőrzés mellett.” (Budapest, XI/3.)

Nemzetközi ellenőrzést követelt az Állatorvos Tudományi Főiskola forradalmi bizottsága is. (Budapest, XI/1.)

Az Agrártudományi Egyetem ideiglenes forradalmi bizottsága a választásnak ENSZ megfigyelők részvételével történő megtartását kívánta. (Budapest, X/31.)

Hasonló kívánságnak adott hangot Budapest Főváros Elektromos műveinek forradalmi tanácsa is. (Budapest, X/31.)

A Légmentes Országos Parancsnokságának forradalmi bizottsága viszont:

„Követeljük a szabad választás megtartását, minden idegen állam ellenőrzése nélkül.” (Budapest, X/31.)

A választások lebonyolításának időpontját illetően a követelések egy része megegyezett. A választásoknak a szovjet csapatok kivonulása, a rend helyreállítása után legkésőbb 1957 január 31-ig kell megtörténniük. (Miskolc, XI/2.)

A választásokon a kommunista párt is indult volna. Jellemző ezzel kapcsolatban az az általánosnak mondható állásfoglalás, amelyet legjobban a balinkai és Balinka környéki bányászok magatartása dokumentál.

A bányászoknak *„semmi kifogásuk az ellen, hogy ezen a választáson a Kommunista Párt is induljon a többi párttal együtt. Azt majd a nép fogja eldönteni, melyik pártba helyezi bizalmát.”* (Miskolc, X/28.)

Többpártrendszer

Nagy Imre miniszterelnök október 30-án bejelentette, hogy a nemzeti kormány *„az ország életének a további demokratizálása érdekében az egypártrendszer megszüntetésével a kormányzást az 1945-ben újjászületett koalíciós pártok demokratikus együttműködésének alapjaira helyezi.”* (Budapest, X/30.)

E bejelentést követően egymásután alakultak meg a pártok.

A Borsodmegyei Munkástanács Rádiója szlovák nyelvű adásában a többpártrendszerrel kapcsolatban a következő követelést támasztotta:

„Több politikai pártot akarunk, nem polgárit, hanem szocialista, demokratikus pártokat, hogy egyetlen politikai párt neve alatt már soha többé ne lehessen elnyomni a népet.” (Miskolc, X/1.)

Többek között megalakult a Független Kisgazda- Földmün-

kás és Polgári Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Pártszövetség (Petőfi Párt), a Magyar Függetlenségi Párt, a Magyar Forradalmi Ifjúsági Párt, több kereszténydemokrata jellegű párt, mint a Keresztény Demokrata Párt, a Demokrata Néppárt. A Magyar Dolgozók Pártja, Magyar Szocialista Munkáspárt néven újjáalakult. Ezt megelőzően a kommunista párt vezetőségének a sztálinistáktól való megtisztítását illetően több oldalról is kívánalmakat támasztottak.

A pártok programját illetően érdekes követelést tartalmaz a Nemzeti Tanács tervezete. A tervezet előírja, hogy a megalakult demokratikus pártok programjába milyen követeléseket kell bevenni. (Miskolc, XI/2.)

A pártok alakításában mértéket kell tartani, javasolta Dr. Bródy Ernő (polgári pártállású volt politikus): „Nem kell egymást túllícitálni a pártalakításban, hanem ellenkezőleg olyan pártalakítás kívánatos, amely a napi élet döntő tényezőit nem forgácsolja szét, hanem egyesíti a nép nagy jogainak érdekében és védelmében.” (Budapest, X/2.)

A nagyszámban megalakuló pártok között megindult a versengés. Ez a különböző forradalmi szerveket arra indította, hogy követeljék ennek beszüntetését.

A Nemzeti Tanács tervezete kimondja:

„Elismerjük a demokratikus pártok szervezésének teljességét és szükségességét, de jelenleg a pártok közötti versengés nem vonhat el figyelmet és erőt az egész népre váró nagy feladatok megvalósításától. Javasoljuk, hogy a pártok egységes politikai küzdelme csak a szovjet csapatok teljes kivonulása után kezdődjék meg.” (Miskolc, XI/2.)

Mindszenty József hercegprímás:

„Figyelmeztetek ebből a tisztekből minden magyart a gyönyörű egység októberi napjai után ne adjanak helyt pártviszályoknak és széthúzásnak. Ennek az országnak sok mindenre van most szüksége, de minél kevesebb pártra és pártvezérre.” (Budapest, XI/3.)

Az Egyetem Forradalmi Diákbizottság:

„Tegyük félre a pártoskodást, amely a nemzeti erőket megosz-

lásához vezet. Az egyetemi ifjúság felhív minden pártot és politikai csoportosulást, hogy szűkebb pártérdekeit félretéve a forradalom és a nemzeti szabadságharc győzelméig minden erejével nemzeti egységünk és védelmi képességünk megerősítésén munkálkodjék. A független, szabad Magyarországot csak valamennyi magyar összefogása teremtheti és mentheti meg.” (Budapest, XI/3.)

KORMÁNY

A forradalom és szabadságharc alatt a kormány összetétele mindenkor az adott politikai helyzetnek megfelelően alakult. A forradalom előestéjén a magyar egyetemisták és az írók széles néprétegek kívánságának adtak hangot akkor, amikor Nagy Imrét követelték a kormány élére.

„A kormány alakuljon át Nagy Imre elvtárs vezetésével, a sztálinista-rákosi korszak minden bűnös vezetőjét azonnal váltásuk le.” (R)

„Mélyre kell állítani Nagy Imrét, a tiszta és bátor kommunistát, akiben a magyar nép megbízik.” (Irodalmi Újság, Különkiadás, X/23.)

Nagy Imre október 24-én miniszterelnök lett. Ettől az időponttól kezdve kormányát állandóan támadták. A különböző forradalmi szervek egyrészt azt követelték, hogy tisztítsa meg kormányát a volt sztálinista, rákosista elemektől és azoktól, akik nem szakemberek, más részből kívánalmakat támasztottak új személyeknek a bekapcsolására.

A választások eredménye alapján megalakítandó végleges kormánnyal szemben a forradalom alatti kormány csak ideiglenes jellegű.

A Nemzeti Tanács tervezete például kimondja:

„A jelenleg hivatalban lévő kormányt a szabad választások alapján megalakítandó végleges kormány váltsa fel.” (Miskolc, XI/2.)

Ezt a kormányt koalíciós alapra kell helyezni. Ez volt a követelések nagyrésznének közös vonása.

A kormánykoalíció legyen — Borsodi Munkástanács és Diákszemélyzet szerint:

az MDP és HNF koalíciója (Miskolc, X/28.)

Szigeti Attila (Győr-megyei ideiglenes Nemzeti Tanács elnöke) szerint:

„régiről kipróbált magyar politikusoknak” (Tildy, Kovács, Gyenes) bevonásával megteremtett HNF politikát képviselő koalíció. (Győr, X/28.)

Dudás József (a Nemzeti Forradalmi Bizottság elnöke) szerint:

a régi demokratikus pártok képviselőivel alkotott koalíció (Budapest, X/31.), a forradalom képviselőit is magába foglaló koalíció. (Magyar Függetlenség, XI/1.)

Az Egyetemes Forradalmi Bizottság szerint:

az ifjúság képviselőit és bizonyos személyeket (Kéthly, Lukács, Illyés) is magában foglaló koalíció. (Budapest, X/31.)

Dr. Csorba János (Független Kisgazda Párt) szerint:

az 1945-ös pártarány alapján az 1945-ös pártok képviselőjéből álló koalíció. (Igazság, X/1.)

A kormánnyal való együttműködést illetően a pártok nagy része feltételeket szabott, követeléseket támasztott. Például:

Szociáldemokrata Párt — Faragó László:

a párt ebbe a kormányba valószínűleg nem lép be, mert „minden kulcspozíció a kommunisták kezében van.”

Kéthly Anna:

a párt csak akkor lép be a kormányba, ha a szovjet csapatok távoztatása megvalósul. (Budapest, XI/2.)

Petőfi Párt — Farkas Ferenc:

a párt, amíg a szovjet csapatok ki nem vonulnak Magyarországról egész területéről, a kormányban semmiféle képviselőt nem vállalhat. (Budapest, XI/1.)

Katolikus Néppárt — Dr. Varga Endre:

a párt addig nem működhet együtt a kormánnyal amíg a

kabinetben az „elnyomás éveinek kompromittált szereplői” is megtalálhatók. (Budapest, XI/1.)

Demokrata Néppárt — Farkas Dénes:

a párt nem hajlandó résztvenni semmiféle koalícióban. (Budapest, XI/1.)

KÖZIGAZGATÁS

Forradalmi közigazgatási szervek

A forradalom és a szabadságharc kitörése után a forradalmi erők országszerte helyi és regionális közigazgatási szervezeteket állítottak fel.

„... a megújuló államhatalomnak létrejöttét, vagy legalábbis csírázó alakulását jelzik az országszerte létrejövő népi bizottságok, amelyek különböző neveken, de szinte azonos célokkal... alakulnak napról-napra a városokban, kerületekben, megyékben, falvakban.” (Budapest, X/28.)

Megyei vonatkozásban írja a Győr-Sopronmegyei Hírlap: „Győrről és egész megyénkben megalakultak vagy megalakulóban vannak a munkás-, paraszt-, katonai-, értelmiségi és ifjúsági tanácsok. Valóban néptanácsok ezek, amelyek minden külső kényszer nélkül, a nép szabadságmozgalmának tüzeiben jöttek létre. Az önkény és zsarnokság évei után népünk történelmének súlyos, felelősségteljes napjaiban alakulnak meg ezek a tanácsok. Olyan időpontban, amikor a percről-percre változó szükségletnek megfelelően gyors döntésekre, okos, megfontolt cselekedetekre van szükség, hogy a történelmi fejlődésnek ezekben a napjaiban megőrizze a nemzet értékeit. Megteremtse a további fejlődés nyugodt előfeltételeit. Itt a megyében nincs fontosabb teendő a most létrejött tanácsoknak, mint ez. Ez a lényege, a legfőbb programja a következő napokra az összes parancsokat irányító ideiglenes nemzeti tanácsoknak is.” (Győr, X/28.)

E szervezetnek mint „gyökeresen új közigazgatási szerveknek” (Győr, X/28.) az organikus fejlődés törvényei szerint já-

rási, megyei, tájegységi és országos szinten való összefogása megindult.

Legfelsőbb fokon e szervek élén a Nemzeti Tanács állt volna. (Miskolc, XI/2.)

Az alsófokú közigazgatási szervekre vonatkoznak a következő egymással ellentétes követelések:

„A Rákosi-rendszer felett meghúztuk a vészharangot, de szoros tartozéka a községi tanács még mindig él. Országsszerte Nemzeti Bizottságok alakulnak. Ti is alakítsátok meg saját újszellemű, demokratikusan választott és a népre támaszkodó szervezeteket...” (Eger, XI/1.)

A Nemzeti Tanács tervezete szerint viszont:

„A helyi tanácsok, mind a területi nemzeti tanácsok közigazgatási szervei, a szükséges személyi változások végrehajtása után tovább működnek.” (Miskolc, XI/2.)

Vasmegyében követelték az összes választott szervek mielőbbi újrválasztását. (Szombathely, X/30.)

Önkormányzat

A magyar forradalom és szabadságharc követelései között az önkormányzati elvnek az elismertetése, mint lényeges széles néprétegek által támasztott követelés szerepelt. Az önkormányzati elv, a kommunista centrális kormányzási elv helyett szabadságot jelentett az eddig „kormányzott” tömegek részére. Az önkormányzási elv alapján alakultak meg már az előbbieken ismertetett közigazgatási szervek is, melyeket a kormány is kénytelen volt elismerni.

Nagy Imre mondotta:

„A nemzeti kormány nevében bejelentem, hogy a forradalom által létrehozott demokratikus helyi önkormányzati szerveket a nemzeti kormány elismeri, rájuk támaszkodik és támogatásukat kéri.” (Budapest, X/30.)

Az önkormányzás lehetőségével teljes mértékben élt a munkásság is.

Munkástanácsok

Munkástanácsoknak, mint a munkások önkormányzati szervének a felállítását nemcsak maguk a munkások követelték, hanem az értelmiségiek is.

Az egyetemisták már a forradalom előestéjén az üzemekben a munkásautónómiának a bevezetéséért szálltak síkra. (Budapest, X/23.)

A Magyar Értelmiségi és Forradalmi Bizottság:

„A gyárak és bányák legyenek valóban a munkásoké... Az üzemek igazgatását szabadon választott munkástanácsokra kell ruházni.” (Miskolc, X/29.)

A munkáskormányzatok érdekében támasztottak követelést katolikus oldalról is:

„A nép igazi javának meghatározása a munkásönkormányzatokra tartozik.” (Szív, XI/3.)

Az első munkástanács az Egyesült Izzóban alakult meg, október 26-án. Az MDP Központi Vezetősége a munkástanácsoknak a szakszervezeti szervek közreműködésével történő megválasztását helyezte. (Budapest, X/26.)

Nagy Imre kijelentette:

„A kormány üdvözlí az üzemi dolgozók kezdeményezését az üzemi demokrácia kiszélesítésére, helyesli a munkástanácsok megalakítását... A kormány felkarolja a nép kezdeményezésére létrejött új, demokratikus önkormányzati formákat, arra fog törekedni, hogy azokat beiktassa az államigazgatásba.” (Budapest, X/28.)

Az MSZSZOSZ ideiglenes intéző bizottságának kiáltványa szerint:

„A szabad szakszervezetek egyetértének és támogatják a forradalom vívmányaként létrejött munkástanácsokat. A munkástanácsokon keresztül valósul meg az önkormányzat, amely lehetővé teszi és meg is követeli a bürokratikus kötöttségek felszámolását.” (R)

Hogy a munkástanácsok önállóságát a pártszervezetek se korlátozzák a Csepeli Ideiglenes Nemzeti Bizottság azt a kö-

vetelést támasztotta, hogy a gyárakon belül szüntessék meg a kommunista pártbizottságokat. (Budapest, X/30.)

A munkástanácsok fontosságát tükrözi a Borsod- Abaúj-Zemplén-megyei Nemzeti Tanács követelése, amely egyenesen egy a munkástanács kiküldötteiből alakítandó Országos Forradalmi Nemzeti Bizottság felállítását szorgalmazta:

„A kormány kezdeményezze, hogy a megyei és a budapesti munkástanácsokra támaszkodva, azok demokratikusan választott küldöttségeiből Országos Forradalmi Nemzeti Bizottság jöjjön létre és ezzel feloszlattnak kell tekinteni a régi parlamentet.” (Miskolc, XI/2.)

A jelen munka feladata az október 23-a és november 4-e között támasztott követelések rendszerezése, így a munkástanácsok által november 4-e után tett követelésekre nem terjed ki. Mégis szükséges rámutatni arra, hogy a munkástanácsok és a munkástanácsoknak kerületi szervei — elsősorban a Budapesti Központi Munkástanács — a második orosz intervenciótól egészen december 9-ig a területi munkástanácsok feloszlásáig, az ellenállás fő terhére hordozták és követeléseikben a nép kívánságának adtak hangot.

Jelentőségüket dokumentálja az a tény, hogy a kormány egy ideig azzal a gondolattal foglalkozott, hogy a Termelői Tanácsának (és az iparkamarának) a felállításával az országgyűlésben külön képviselőket biztosítson a munkásságnak. Ennek megfelelően az országgyűlésnek két háza lett volna, részleges rendi jelleggel. (Népakarat, XI/29, Budapest, XII/10.)

KÖZIGAZGATÁSI REFORMOK

Racionalizálás

A forradalmi szervek közül többen is követelést támasztottak a minisztériumok számának csökkentésére, minisztériumok összevonására. Így például a Borsod-megyei Munkás-Tanács és Diákparlament:

„Nincs szükség a jelen helyzetben sem 22 miniszterre, sem három miniszterelnök helyettesre, sem rákosista miniszterekre... A minisztériumok kialakítására az alábbi javaslatunk van: Miniszterelnök legyen: Nagy Imre; miniszterelnök-helyettes csak egy fő legyen: Kovács Béla. Ezen kívül: külügyminisztérium, honvédelmi minisztérium, pénzügyminisztérium, igazságügyminisztérium, külkereskedelmi minisztérium, közlekedési és postaügyi minisztérium, egészségügyi minisztérium.”

Vonják össze az alábbi minisztériumokat:

„Bánya-, kohó-, gép- és energiaügyi minisztérium, Vegyipari és könnyűipari minisztérium. Földművelésügyi, állami gazdaságok és begyűjtési minisztérium. Belkereskedelmi és élelmiszeripari minisztérium. Építésügy, város és községgazdálkodási minisztérium. Népművelési és oktatásügyi minisztérium. Az Országos Tervhivatal maradjon különállóan. Szüntessék meg az államminiszteri funkciókat.” (Miskolc, X/29.)

A Nemzeti Tanács tervezete is követeli a minisztériumok összevonását. (Miskolc, XI/2.)

A követelések egy másik csoportja a közigazgatás személyzetére vonatkozik. Rákositák, hozzá nem értő pártemberek helyett szakembereket a közigazgatásba!

A diplomáciai testületet illetően írja az Igazság:

„Megdöböntő, miféle emberek ülnek követségeinken! A legtöbb követünk egyetlen nyelvet sem beszél a magyaron kívül, azt is rosszul tudja. Tájékozottságuk, műveltségük, politikai koncepciójuk a nullával egyenlő... Rendet, rendet, men-nél előbb ezen a területen! Váltás le és hívják haza botcsinálta rákosista 'diplomatainkat' és küldjenek helyettük hozzáértő, becsületes, művelt és magyarul érző szakembereket.” (Igazság, XI/1.)

Hasonló tartalmú követelést támasztott a külügyminisztérium forradalmi tanácsa. (Magyar Honvéd, XI/1), és a Csepel Vas és Fémművek acélműveinek és csőgyárának munkástanácsa is. (Budapest, XI/1.)

Az egészségügyi igazgatás élére is szakembereket, orvosokat,

gyógyszerészeket követelt az orvos és egészségügyi dolgozók szakszervezetének kibővített elnöksége. (Budapest, X/30.)

A Mezőgazdasági Szakemberek Országos Szövetségének forradalmi bizottsága követelte:

„A mezőgazdasági élet egész területén, úgy az állami gazdaságokban, mint a mezőgazdasági közigazgatásban, az irányító munkaköröket képzett szakemberekre kell bízni.” (Magyar Függelenség, Reggeli Kiadás, XI/1.)

ÁVH megszüntetése

A magyar forradalom és szabadságharc szervei követelték az Államvédelmi Hatóság megszüntetését.

A karhatalmi szerveket illetően a Miskolci Munkástanács és Diáksparlament vezetése alatt álló munkások, diákok és karhatalom szerint:

„Az új állambatalomnak csak két karhatalmi szerve legyen: a rendőrség és a honvédség. Szüntessék meg az államvédelmi hatóságot.” (Miskolc, X/28.)

Az Államvédelmi Hatóság megszüntetését követelő forradalmi erők nyomása alatt Nagy Imre már október 28-án kénytelen volt bejelenteni, hogy:

„A rend helyreállítása után egységes, új államrendőrséget szervezünk és az Államvédelmi Hatóságot megszüntetjük.” (Budapest, X/28.)

E bejelentés nem elégítette ki a forradalmi erőket. A soproni fiatalok például kijelentették, hogy:

„Nem értenek egyet Nagy Imre tegnapi beszédének azzal a részével, amelyben bejelenti, hogy majd megszüntetik az Államvédelmi Hatóságot. Azt követelik a kormánytól, hogy jelentese ki, megszüntették az Államvédelmi Hatóságot.” (Győr, X/29.)

A követelések nyomása alatt a kormány kénytelen volt az ÁVH-t azonnal megszüntetni és egyidejűleg megszüntetett

„minden különleges, speciális joggal felruházott rendőri szervet.” (Budapest, X/29.)

A megszüntetés ellenére az ÁVH egy része még fegyverben maradt.

A Magyar Néphadsereg vezetésének forradalmi tanácsa felhívásában közölte:

„Az ÁVH megfélemlítésben tartotta a honvédséget is. A hadsereg vezetés forradalmi katonai tanácsa elhatározta a még fegyverben lévő ÁVH azonnal lefegyverzését. (Budapest, X/30, 178.)

Az ÁVH feloszlata után a Felkelt Forradalmi Erők megbizottai, a Néphadsereg Forradalmi Tanácsának küldöttei követelték, hogy az ÁVH tagjai semmiféle fegyveres vagy karhatalmi alakulatnak tagjai ne lehessenek. (Budapest, X/31.)

Honvédségi reformok

A honvéd-igazgatással kapcsolatban számos követelés hangzott el elsősorban honvédségi oldalról.

Így a Magyar Néphadsereg vezetésének forradalmi tanácsa követelte, hogy a határőrök tartozzanak a honvédséghez. (Budapest, X/30.)

Hadseregszerte megalkultak a katonai forradalmi tanácsok. A tisztekből, tiszthelyettesekből és honvédekből álló forradalmi bizottságok követeléseket támasztottak.

A PFF 9497 alakult 10 pontos követelésére Janza Károly honvédelmi miniszter válaszában közölte, hogy:

- megszűnt a politikai főcsoport-főnökség és helyette nevelésügyi főcsoport-főnökség alakult, amely valamennyi párt segítségével és képviselőinek közvetlen részvételével fog dolgozni,
- megszűnt az egy évig tartó megszégyenítő kopaszítás,
- új katonai szolgálati idő megállapítása folyamatban,
- új szolgálati szabályzat készül. (Magyar Honvéd, XI/1.)

A tiszthelyettesek külön is kifejezték kívánságaikat. Ezek közül a fontosabbak:

- a továbbszolgáló tiszthelyettesi állomány megszüntetése,
- a hivatásos tiszthelyettesi állomány megteremtése alhadnagyi legmagasabb rendfokozattal,
- hivatásos tiszthelyettesi iskolák felállítása. (Magyar Honvéd, XI/1.)

A Légmentő Országos Parancsnokságának dolgozói követelték hogy:

„Légmentőnk önálló, független és minden politikai párt- és nézet-befolyástól mentes, nemzeti légmentő legyen.” (Budapest, X/31.)

TÁRSADALMI RENDSZER

A jövő Magyarországi társadalmi rendszerét illető kívánságok beleilleszkednek abba a keretbe, amely a „Rendszer” c. fejezetben került felvázolására.

Hogy milyen legyen a társadalmi rendszer annak eldöntését egyes forradalmi szervek a népre kívánták bízni.

Az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság lapja az Egyetemi Ifjúság írta: *„A nemzet társadalmi formáját eldönti a magyar nép szabad, demokratikus parlamenti választások útján...”* (Egyetemi Ifjúság X/31.)

A balinkai és Balinka környéki bányászok hasonló álláspontra helyezkedtek:

„... a magyarországi jövő, a magyarországi társadalmi forma kérdését teljesen tiszta, kényszermentes, szabad választással kell eldönteni...” (Győr, X/28.)

Katolikus részről osztályharcot nem ismerő, szolidaritás elvén felépülő társadalomra, mint ideális társadalmi rendszerre utaltak.

„A szolidaritás elvének maradéktalan alkalmazásával mintát kell adni a világnak, különösen az eddig elnyomott gyarmati népeknek, hogyan kell a kapitalista és kommunista

társadalom helyébe olyan együttműködést kialakítani, amely biztosítja az egész közösség felemelkedését és Istentől kapott tehetségeinek kifejtését.” (A Szív, XI/3.)

Tamási Áron író a következőkben fogalmazta meg a nemzet kívánságát:

„A hatalmak, amelyek a maguk rendszerében élni jónak és helyesnek látják, adják meg nekünk a lehetőséget, hogy mink a magunk emberi és nemzeti formánkban élhessünk. Ez a forma nem más és nem is lesz más, mint a társadalmi demokrácia és a nemzeti függetlenség formája...” (Budapest, X/26.)

A Borsod-megyei munkástanács szerint cél a *„független Magyarország szocialista demokráciája.”* (Miskolc, X/27.)

GAZDASÁGI RENDSZER

A tulajdonjogi viszonyok határozzák meg egy gazdasági rendszer strukturáját.

Tulajdonjoggal rendelkezhetik az állam, társadalmi szervezetek vagy az egyén.

A forradalom alatti megnyilatkozások nyomatékosan rámutattak arra, hogy mindazok a reformok, amelyek a magántulajdon kisajátításával jártak, feltétlen érvényben kell hogy maradjanak. Így a földreform, a bankok, bányák és gyárak államosítása.

A Borsod-Abaúj-Zemplén-megyei munkástanács illetve annak küldöttsége például *„a leghatározottabban tiltakozik mindenfajta burzsoa, földesúri restaurációs kísérlet ellen, ismétlen kijelenti, hogy a földet nem adjuk vissza a földesuraknak, a gyárakat nem adjuk vissza a tőkéseknek, a bányákat nem adjuk vissza a bányabároknak...”* (Miskolc, XI/2.)

A Magyar Értelmiségi és Forradalmi Bizottságok kimondotta: *„gyárat, földet tőkéseknek, földbirtokosnak vissza nem adjuk.”* (Miskolc, X/29.)

A földreformot katolikus oldalról is elismerték.

„A magyar nép kezébe jutott földet nem kérjük vissza.” (A Szív, XI/3.)

A Magyar Értelmiségi és Forradalmi Bizottság követelte, hogy „a gyárak és bányák legyenek valóban a munkásoké”, de nem nyilvánította ki azt, hogy ez a követelés hogyan valósuljon meg.

A magántulajdonra vonatkozó megnyilatkozások a magántulajdonnak csupán korlátozott formáját kívánják elismerni.

Mindszenty József hercegprímás:

„szociális érdekektől helyesen és igazságosan korlátozott magántulajdon alapján állunk.” (Budapest, XI/3.)

A Szociáldemokrata Párt Szabolcs-Szatmár megyei és nyíregyházi szervezete: „A magántulajdonnak hívei vagyunk. Annak a magántulajdonnak, amely a dolgozó népet nem zsákmányolja ki.” (Miskolc, X/31.)

A követendő gazdaságpolitikával kapcsolatban Tildy Zoltán államminiszter kijelentette: „Elvetjük azt a gazdaságpolitikát... amely népünkötől, ettől a nemzedéktől túlzott és sokszor elviselhetetlen áldozatokat követelt a távoli jövő érdekében.” (Budapest, X/28.)

Az egész gazdasági rendszer revízióját követelte a Magyar Egyetemi Ifjúság: „Követeljük az egész magyar gazdasági élet átszervezését, szakembereink bevonásával. Vizsgálják felül a tervgazdaságon alapuló egész gazdasági rendszerünket a hazai adottságoknak és a magyar népünk létérdekeinek szem előtt tartásával.” (R)

A tervgazdaság terén mutatkozó „súlyos hibák” kijavítását követelték Borsod vármegye és Miskolc dolgozói. (Budapest, X/26.)

A forradalom okozta károk helyreállítására és a gazdasági rendszer megszilándítására a forradalmi szervek egy része külföldi kölcsön kérését követelte.

A MSZSZOSZ ideiglenes intéző bizottsága azt kívánta, hogy a kormány „forduljon más országok kormányaihoz hosszúlejárati kölcsönért a forradalmi harcokban elszenvedett károk helyreállítására és gazdasági életünk alapjainak megszilár-

dítása érdekében. Bárkitől elfogadható kölcsön és gazdasági segítség, aki nem szab nemzeti függetlenségünket sértő feltételeket.” (R)

A Nemzeti Tanács tervezete szerint:

„Helyeseljük kormányaink nyilatkozatát, amely szerint elfogadjuk a nagy nemzetek minden politikai követelés nélkül adott támogatását. Hazánk gazdasági erejét így a legrövidebb időn belül helyreállítjuk.” (Miskolc, XI/21.)

A Külügyminisztérium forradalmi bizottságának nyilatkozata kimondotta: „A jelenlegi nehéz gazdasági helyzetben fontosnak tartjuk, hogy a kormány a nagyhatalmakhoz forduljon és anyagi támogatást kérjen.” (Budapest, XI/1.)

A Miskolci Középiskolások Diákparlamentje viszont követelte „a szovjet kölcsön visszautasítását.” (Miskolc, X/31.)

Mezőgazdaság

Parasztpolitikánkat új alapokra kell helyezni, olyan alapokra, amelyek lehetővé teszik egy a magyar életformának megfelelő mezőgazdaság kialakítását.

Az írók és csepeli munkások mezőgazdasági vonatkozású követeléseit egybefogó fenti megállapítás mutatja, hogy a forradalom agrár vonalon is lényeges követeléseket támasztott. A sztálini agrárpolitikával járó szocializálás, a paraszti tulajdonjog visszaszorítása, a gazdálkodás kötöttsége éles ellentétben állnak a magyar parasztság szabadság és földszeretetével. Így a forradalmi követelések nagy része a szabad paraszti gazdálkodás biztosítására vonatkozott.

A Mezőgazdasági Szakemberek Országos Szövetségének forradalmi bizottmánya követelte: „Kormánynyilatkozattal kell biztosítani a paraszti gazdálkodás teljes szabadságát és a földtulajdonhoz való jogát.” (Magyar Függetlenség, Reggeli kiadás, XI/1.)

A szabad gazdálkodás bázisa a föld-magántulajdon, amely sok esetben az 1945-ös földreformban leli jogi alapját. A föld-

reform megtartása tehát általános és lényeges agrárpolitikai követelés volt.

A Petőfi Párt Borsod megyei titkára Varga Sándor pártja nevében mondotta:

„Kinyilatkoztatjuk, hogy az 1945 évi földreformot törvényesnek tartjuk, a parasztság által birtokba vett földet vissza nem adjuk, minden olyan kísérlettel szemben, amely jogosságát vitatná, vagy támadást indítana a földreform területén, a leghatározottabban síkraszállunk és minden erővel harcolunk. Szükségesnek tartjuk azonban felülvizsgálni mindazokat a törvénytelenégeket, amelyeket a paraszti kisbirtok ellen 1948-tól nemzeti forradalmunkig elkövettek és a legsürgősebbnek tartjuk ezeknek az igazságtalanságoknak őszinte jóvátételét.” (Miskolc, XI/3.)

A Magyar Parasztszövetség ideiglenes vezetősége is kimondta, hogy: *„A Szövetség az 1945-ös földreform, a paraszti termelés szabadsága alapján áll.”* (Magyar Függetlenség XI/1.)

A tulajdonjog kiterjesztését célozta az a követelés is, hogy: *„Állítsák vissza a régi föld adás-vételt, a feles-, kis-, haszon és részes bérleteket, és minden paraszt annyi földön gazdálkodhasson, amennyit családjával egyetemben meg tud művelni.”* (Paraszi Függetlenség, XI/1.)

A szabad paraszti gazdaságok megerősítésére szolgáltak a következő megnyilatkozások: *„követeljük a sztálini parasztpolitika teljes elvetését és felszámolását. Adjanak ki olyan rendeletet, amely kimondja, hogy a gyenge és erőszakosan szervezett termelőszövetkezetek feloszlanak. Továbbá az a paraszt, aki ki akar lépni bármelyik szövetkezetből, nyugodtan kiléphessen. Visszakapja az oda bevitt ingó és ingatlan vagyonát, sőt állami támogatásban is részesül, hogy szétzilált gazdaságát rendbehozhassa.”*

„Biztosítsanak messzemenő anyagi támogatást az egyéni parasztgazdaságok számára. Hosszúlejáratú hitelek, műtrágya, kisgépek stb. Azoknak a volt kulákoknak, akiket önkényes módon és jogtalanul megfosztottak földjüktől, és házuiktól, ha-

ladéktalanul adják vissza a vagyonukat.” (Paraszi Függetlenség, XI/1.)

A parasztság terheinek enyhítésére követelték a beszlogáltatási rendszer revízióját, illetve megszüntetését, az aránytalanul magas adóterhek csökkentését, illetve az adózás jelenlegi rendszerének megváltoztatását. (Paraszi Függetlenség, XI/1.)

A sztálini agrárpolitika alapján kiépített szocialista szektor pillérei: a termelőszövetkezetek, az állami gazdaságok és gép-állomások.

A termelőszövetkezetekkel kapcsolatban a magyar írók követelték a szövetkezés önköltségét: *„Mind a termelőszövetkezetekben, mind az egyéni gazdaságokban biztosítani kell a parasztság önrendelkezési jogát. Meg kell végre teremteni a szövetkezés önkéntességének politikai és gazdasági feltételeit.”* (Irodalmi Újság, X/23.)

A Paraszi Függetlenség, a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány lapja követelte, hogy a szövetkezetek állami támogatásának eddigi rendszere szűnjék meg. (Paraszi Függetlenség, XI/1.)

A HNF Borsod-Abauj-Zemplén megyei bizottságának elnöksége kimondja: *„Alapelvünk, hogy a jelenlegi tsz-ekben csak azok maradjanak meg, amelyeknek termelési mérlege nem passzív és a tagság követeli fennmaradásukat, azaz a saját lábukon tudnak járni.”*

„A tsz-ek feloszlata csak a fokozatosság elvével mehet végbe.” (Miskolc, X/31.)

Az állami gazdaságokkal kapcsolatban a Paraszi Függetlenség követelte: *„Osszák fel azokat az állami gazdaságokat, amelyek gyengén dolgoznak és nem termelnek rentábilisan. Földjüket osszák fel a hozzájuk legközelebb eső földéhes lakosság körében.”* (Paraszi Függetlenség, XI/1.)

A Mezőgazdasági Szakemberek Országos Szövetségének forradalmi bizottsága szerint: *„Az állami gazdaságokban nagyobb szakmai szabadságot kell biztosítani. A tervgazdálkodás jelenlegi sematikus módját sürgősen felül kell vizsgálni.”* (Magyar Függetlenség, Reggeli kiadás, XI/.)

A gépállomásokkal kapcsolatban a HNF Borsod-Abaúj-Zemplén megyei bizottságának elnöksége javasolta: „Gépállomásaink géphasználati szövetkezetekké és gépjavító állomásokká alakuljanak át.” (Miskolc, XI/1.)

A Paraszti Függetlenség viszont követelte: „Szüntessék meg a gépállomások jelenlegi rendszerét, illetve igazgatását adják át a gépállomások forradalmi tanácsa kezébe. Később a gépállomások vagyont, a parasztság széleskörű támogatásával újjászervezett földműves szövetkezetek vegyék át.” (Paraszti Függetlenség, XI/1.)

Követelések hangzottak el a parasztságot sújtó törvénytelen-ségek (pl. tagosítás) orvoslására. (Miskolc, XI/3.)

Ami a mezőgazdasági termelés jellegét illeti a követelések a belterjes művelést szorgalmazták. A „Kert Magyarország” Petőfi-köri vitával kapcsolatban a Kossuth Rádió október 23-án részleteket közölt. Ennek kapcsán az egyik felszólaló Somogyi Imre: Kert-Magyarország c. könyvének arra a megállapítására hívta fel a figyelmet, hogy „sűrűségünk, parasztságunk alkotó tehetősége és földrajzi helyzetünk a legbelterjesebb mezőgazdaság és kertészet irányában ösztökél bennünket.” (Budapest, X/23.)

„A belterjes művelésre ne csak az egyéni gazdálkodók, hanem a tsz-ek is törekedjenek. Foglalkozzanak állattenyésztéssel, aprómagvakkal, gyümölcstermeléssel. A belterjes gazdálkodás megvalósítására hosszúlejáratú hitel biztosítsák.” (Miskolc, XI/3.)

A teljes önkéntesség elve alapján történő egészséges paraszti szövetkezésre, érdekvédelmi szervek megalakítására vonatkozó javaslatok mellett a forradalmi szervek a legkülönbözőbb követeléseket támasztották. Így például mezőgazdasági küldöttség Nyugatra való küldését: „A parasztság képviselőiből, az új pártok tagjaiból, mezőgazdasági szakemberekből és újságírókból hamarosan alakuljanak mezőgazdasági küldöttségek, melyek Nyugat-Európában, Dániában, Hollandiában, Angliában, az északi államokban, Finnországban, Svédországban és az Egyesült Államokban is a nagyüzemi mezőgazdaság

helyzetét tanulmányozzák és tapasztalataikat itthon hasznosítják.” (Paraszti Függetlenség, XI/1.)

Népművelést és továbbképzést a falukban.

„Olvasó és gazdakörökben kell biztosítanunk a falu számára mezőgazdasági kézikönyvtárat. Ezt ki kell egészíteni haladó és klasszikus íróink munkáival. Termelési ankétokat kell tartani egyes mezőgazdasági szakemberek szakelőadásainak keretében. A falusi olvasóköroket, népházakat és könyvtárakat régi rendeltetésüknek kell visszaadni... A falu népének továbbképzése érdekében vissza kell állítanunk a földműves iskolákat.” (Miskolc, X/31.)

Ipar

Elsősorban az elhibázott iparpolitikával kapcsolatos Tildy Zoltánnak már idézett nyilatkozata: „Elvetjük azt a gazdasági politikát... amely népünkötől, ettől a nemzedéktől túlzott és sokszor elviselhetetlen áldozatokat követelt a távoli jövőendő érdekében.” (Budapest, X/28.)

Egyéb általános jellegű, de speciálisan iparpolitikai megnyilatkozás a feldolgozott forrásanyagban nem volt fellelhető.

A HNF Borsod-Abaúj-Zemplén megyei bizottságának elnöksége a mezőgazdasági iparnak erőteljes kiterjesztéséért szállt síkra: „Kormányzati szerveink minden igyekezetükkel a nehézipar mellett fejlesszék ki a mezőgazdasági iparunkat nép-gazdaságunk minden erejével. Mezőgazdasági gépgyártó iparunk az eddigénél sokkal nagyobb mértékben gyártson belterjes és kisparaszti gazdálkodáshoz szükséges gépeket, eszközöket, a tőle telhető legjobb minőségben.” (Miskolc, XI/31.)

Varga Sándor, a Petőfi Párt Szabolcs-Szatmárnemgyei titkára pedig a Párt nevében követelte: „A mezőgazdasági gépgyártás olyan átszervezését, hogy a mezőgazdasági gépgyárak az önálló kisparaszti termelésben gazdaságosan használható mezőgazdasági kisgépeket is gyártsanak a szükséges mennyiségben.” (Miskolc, XI/3.)

A forradalmi követelések külön kategóriáját képezik azok, amelyek az ipar nyersanyagával, az ország természeti kincseivel kapcsolatosak. Az Oroszországgal szembeni gazdasági kiszolgáltatottság arra indította a forradalmi szerveket, hogy a természeti kincsek magyar érdekek szerint történő felhasználását követeljék. A közvéleményt elsősorban a magyar uránium kérdése foglalkoztatta. A forradalom szervei egymásután követelték az uránércnek magyar kézbe vételét és nemzeti érdekeknek megfelelő hasznosítását. „Une révolution d'uranium” — mint ahogy François Fejtő a magyar forradalmat elkeresztelte.

Az uránércel kapcsolatban például így szólt a Magyar Egyetemi Ifjúság követelése:

„Nyílt és őszinte tájékoztatást az ország uránérc készleteiről, kiaknázásáról, az orosz koncesszióról. Követeljük, hogy az uránércet világpiaci áron, nemes valutáért Magyarország szabadon értékesíthesse.” (R)

Jánosi Lajos professzor, atomtudós, az urán kérdéssel kapcsolatban tett nyilatkozatában javasolta, hogy „a kormány alakítson most nagyon gyorsan egy nemzeti atomenergia bizottságot. Ez az atomenergia bizottság ne úgy működjék, mint a régi, hanem vonja be a szakembereket, tárja fel az egész helyzetet, nézze meg, hogy mennyi urán van, milyen feltárási lehetőségek vannak és azonkívül vizsgálja meg mind az evvel kapcsolatos problémákat.” (Budapest, XI/1.)

A magyar természeti kincsek közül az uránium mellett még a bauxitra (az alumínium alapanyagára) történtek utalások.

Kisipar

A szabad kisipar érdekében természetesen elsősorban maguk a kisiparosok szálltak síkra. A Magyar Kisiparosok Országos Forradalmi Bizottmánya a következő követeléseket támasztotta:

- a magyar kisiparosság teljes újjászervezése
- az új érdekképviselési rendszer felépítése (Kisiparosok

Országos Szabad Szervezete helyett Ipartestületek Országos Központja)

- működési szabadság
- anyagellátás
- hitelellátás
- elkobzott helyiségek, gépek, berendezési tárgyak, felszerelések visszaadása
- szerszám- és gépsegély-akció megindítása
- az eddigi adórendszer megszüntetése
- az igazságtalan közterhek törlése
- szabad munkavállalás
- szabad megrendelés rendszere
- különböző szociálpolitikai követelések
- kisipari termelőszövetkezetek reformja
- új ipar törvény — „az 1948 eleje óta megjelent jogszabályok célja a magyar kisiparosság tönkretétele volt.” (Magyar Függetlenség, XI/3.)

A Magyar Világ című lap az önálló kisiparosok és kiskereskedők adóügyének rendezését, az embertelen adózási rendszer megváltoztatását követelte. (Budapest, XI/3.)

A kisiparosok érdekében szálltak síkra továbbá a borsodi munkások, a Magyar Értelmiségi és Forradalmi Bizottság, a Csepeli Ideiglenes Nemzeti Bizottság is.

A nyíregyházi iparosság megalakította az Ipartestületet és a Budapesti Ideiglenes Nemzeti Tanácshoz fordult azzal a kéréssel, hogy az mind saját hatáskörében, mind a megválasztandó kormánnyal tűzze napirendre a legrövidebb időn belül országos viszonylatban is a kisiparosok ügyét.

„Nem nagytőkét és nem mammut vállalatokat kérünk a részünkre, hanem azoknak a kisiparosoknak, kis műhelyeknek a visszaadását kérjük, amelyeknek a jogtalan elvétele annyi sok ezer iparos társunk szájából és ezen keresztül családtagjaik szájából is kiütötte a mindennapi kenyeret. Szerszámot kérünk, hogy építeni tudjunk, hogy építhessük azt a sok száz éven keresztül csak rombolásnak kitett hazát, amely hazában

most hisszük és valljuk, hogy végre mint igazi magyar iparosok élhetünk és dolgozhatunk.” (Miskolc, X/31.)

Az ipari szövetkezetekkel kapcsolatban a budapesti szövetkezeti dolgozók követelték:

„Az ipari szövetkezesek hazánk termelő erőinek értékes hálozatát képezik és a jövőben fokozottabban fogják képezni. Ezért követeljük, hogy a hosszúléjratu kölcsönalapunkat a befizetés arányában juttassák vissza szövetkezéseinknek.” (Budapest, XI/2.)

Kereskedelem

A budapesti kiskereskedők és joguktól fosztott volt kereskedők megalakították a Kereskedők Országos Központi Szövetsége (KOKSZ) néven a szabad magyar kereskedelmi érdekvéviset.

„A KOKSZ hozzákezd a szabad magyar kereskedelem megteremtéséhez és az elmúlt évek jogsérelmeinek orvoslásához.” (Igazság, XI/3.)

Kiskereskedelem

A kiskereskedők szabad működését követelte a Magyar Értelmiségi és Forradalmi Bizottság és a Csepeli Ideiglenes Nemzeti Bizottság. (Budapest, XI/29; Budapest, X/30.)

SZOCIÁLPOLITIKA

Szociálpolitikai vonatkozású megnyilatkozások szerint a forradalmi szervek a már meglevő szociális vívmányok megtartását és azok továbbfejlesztését kívánták. (Budapest, X/10.)

Katolikus oldalról elhangzott megnyilatkozás szerint „A Quadragesimo Anno-nak szellemében erősíteni kell azokat a

szociális intézményeket és rendelkezéseket, melyek valóban a nép jólétét szolgálják. A nép igazi javának meghatározása a munkás önkormányzatokra tartozik.” A munkásokat a nyeregségből „arányos és igazságos” részesedés illeti. „... a nyeregségből nem juttatni kell a munkásnak, hanem azt szét kell osztani.” (A Szív, XI/3.)

„... a gazdagok feleslege a szegények jogos tulajdona (Szent Ágoston).” (A Szív, XI/3.)

A forradalmi szervek által támasztott szociálpolitikai jellegű követelések kiterjedtek a szociálpolitika egész területére. E követelések közül csupán azokra történik utalás, amelyek átfogó jellegűek és nem egy-egy szakterület speciális kívánságait tartalmazzák.

A MSZSZOSZ ideiglenes intézőbizottságának kiáltványa a következő kívánságokat tartalmazza:

- igazságos bérezési rendszert
- norma rendszer megszüntetését
- alacsony nyugdíjak felemelését
- négyszázalékos gyermektelenségi adó eltörlését
- családi pótlék igazságos rendezését
- állami munkanélküli segély bevezetését
- a munkaidő rövidítését, elsősorban a nehéz és egészségre ártalmas munkahelyeken
- az éjjeli munka megtiltását fiatalok és nők részére
- lakás építési tömegmozgalmat.

A Csepel Vas és Fémművek Acélműveinek és Csőgyárának munkástanácsa követelte:

„Szüntessék meg a kimerítő munkaverseny rendszert és biztosítsanak emberi életmódot biztosító jövedelmet, mely a férfi kereset alapján megadja a család fenntartásához szükséges költségeket.” (Budapest, XI/1.)

A társadalombiztosítással kapcsolatban az írók követelték a „megalázó” társadalom biztosítás újjáformálását. (Irodalmi Újság, Különkiadás, X/23.)

A társadalombiztosítási rendszer felülvizsgálását és kiterjesztését követelte Varga Sándor, a Petőfi Párt Szabolcs-Szat-

már-megyei szervezetének titkára is. „Követeljük a társadalombiztosítási rendszer és a TB szolgáltatások rendszerének azonnali felülvizsgálatát és a mezőgazdasági dolgozóknak az ipari munkásokkal azonos feltételek, szolgáltatások biztosítását. Követeljük a TB önkénytes alapon való kiterjesztését az egyéni- leg gazdálkodó parasztokra is.” (Miskolc, XI/3, 356.)

A Vasmegyei Tanács Munkástanácsa követelte: „hogy a dolgozók betegség esetén teljes illetményt kapjanak és ezen felül az SZTK biztosítsa a teljes gyógyszerellátást, orvosi és kórházi kezelést teljesen ingyenesen.” (Szombathely, X/30.)

A nők munkakörülményeinek megjavításáért szállt síkra Szombathely város nemzeti tanácsa. (Győr, X/28, 116.)

A Vasmegyei Tanács Munkástanácsa az abortuszrendelet revíziójáért szállt síkra: „Követeljük a kormánytól, hogy az abortusz rendeletet vegye revízió alá, mert ez a munkástanács véleménye szerint a népszaporodás megátlását eredményezi.”

A lakásinség megszüntetésére támasztott követelések:

A Légmentő Országos Parancsnokságának dolgozói követelték, hogy a felszabaduló középületeket azonnal adják át szükséglakások céljaira. (Budapest, X/31.)

A Csepel Vas- és Fémművek acélműveinek és csőgyárának munkástanácsa: „A katasztrófális lakáshiány enyhítése érdekében követeljük a fölösleges tömegszervezetek, hivatalok és laktanyák épületeinek kislakások céljára való átalakítását.” (Budapest, XI/1.)

Hasonló követelést támasztott a Csepel Ideiglenes Nemzeti Bizottsága is. (Budapest, X/30, 187.)

A parasztság érdekében is támasztottak szociálpolitikai jellegű követeléseket. Varga Sándor, a Petőfi Párt Szabolcs-Szatmár-megyei szervezetének titkára pártjának nevében mondotta: „Követeljük a parasztság adózási rendszerének azonnali felülvizsgálását, igazságos, új adókulcsok megállapítását, mert a mostani adókulcs elviselhetetlen terheket ró parasztságunkra és a paraszti gazdaságok teljes tönkremenését eredményezi. Követeljük az állami gazdaságokban, erdőgazdaságokban dolgozó parasztok bérrendszerének azonnali megváltoztatását, a

normarendszer azonnali eltörlését és olyan komenciós bérek bevezetését, amelyek szerint az állami gazdaságok dolgozói illetményeik nagy részét az állami gazdaságok terményeiből kapják meg; csak a kisebb, a mindennapi apró szükséglet beszerzéséhez szükséges összeget kapják pénzben havonta kétszer.”

Az MSZSZOSZ ideiglenes intéző-bizottságának kiáltványa szerint: „A Magyar Szabad Szakszervezetek a magyar szervezett dolgozóknak a kormánytól és minden politikai párttól független érdekvédelmi szervezetei.”

E kiáltvány az MSZSZOSZ következő kívánságát is tartalmazza: „A magyar munkáosztály szabad szakszervezetei a demokratikus rendszer erős támaszai. Részt akarnak venni szabad választásokon és képviselni a szervezett dolgozókat az országgyűlésben és a különböző forradalmi szervezetekben...”

Követeljük az állami gazdaságok dolgozói állattartási korlátozásának felülvizsgálatát, egy-egy tehén engedélyezését és a sertés, baromfi és... (szöveghiány szerk.) tartás korlátozásának teljes megszüntetését. (Miskolc, XI/3.)

A Mezőgazdasági Szakemberek Országos Szövetkezésének Forradalmi Bizottsága szerint:

„Az ipari munkára készült bonyolult és a mezőgazdasági munkát gátló normarendszerű bérezést sürgősen el kell törölni, helyébe az igazságosabb és bevált szakmány- időért kell állítani.” (Magyar Függetlenség, XI/1.)

A különböző foglalkozási ágak dolgozói munka- és élet körülményeiknek megfelelően támasztottak speciális követeléseket. Így többek között a vasutasok (Budapest, XI/1.), a bányászok (Győr, X/), a közalkalmazottak (Szombathely, X/30.)

KULTÚRPOLITIKA

A jövő magyar kultúrpolitikára vonatkozó megnyilatkozást tartalmazott a Veszprém megyei Nemzeti Forradalmi Tanács felhívása: „Kultúrpolitikánkban, oktatásunkban nemzeti

hagyományaink teljes érvényesítését, a különféle művészi, alkotói módszerek teljes szabadságát. Nemzeti kulturának kincseinek, s a műemlékeknek hatásos védelmét.” (Veszprém-megyei Népújság, X/30.)

Mindszenty József hercegprímás mondotta: „A nemzeti érzés virágozzék az egész világon a népek közös kincseit képező kultúrértékek területén.” (Budapest, XI/3.)

A kulturális területen is jelentkező tervszerű oroszosításnak a könyvkiadás területén történő visszaszorítására utal a Móra Ferenc Könyvkiadó (volt Ifjúsági Könyvkiadó) forradalmi tanácsának elnöke, Sallai Gergely nyilatkozata: „Megszüntetjük munkákban a szovjet könyvek kiadásának erőszakolását és ugyanakkor eleven kapcsolatot kívánunk teremteni a nyugati ifjúsági irodalommal, s általában az építő nyugati irodalommal.” (Budapest, XI/2.)

Nemzeti hagyományok

A Magyar Egyetemi Ifjúság követelte:

„A meglevő, magyar néptől teljesen idegen címer helyett kívánjuk a régi magyar Kossuth címer visszaállítását. A magyar honvédségnek nemzeti hagyományainkhoz méltó új egyenruhát követelünk. Követeljük, hogy március 15-e nemzeti ünnep, munkaszüneti nap legyen, október 6 pedig nemzeti gyász-ünnep és iskolaszünet legyen.

Követeljük, hogy a sztálini zsarnokság és politikai elnyomás jelképét, a Sztálin-szobrot a leggyorsabban bontsák le és helyére az 1848/49-es szabadságharc hőseinek és mártírjainak méltó emlékművet emeljenek.” (R)

A Magyar Értelmiségi és Forradalmi Bizottság október 23-ának nemzeti ünnepévé való nyilvánítását kívánta: „Október 23-át, nemzeti felszabadító harcunk kezdetének napját nyilvánítsa a kormány nemzeti ünnepé.”

A Határőrség Forradalmi Bizottmánya magyar egyenruhát követelt. (Budapest, X/30.)

Nevelésügy

A Csepel Vas- és Fémművek acélműveinek és csőgyárának munkástanácsa „az ifjúság nevelésének valláserkölcsei alapokra való helyezését” követelte. (Budapest, XI/1.)

Az ifjúság iskolán kívüli nevelésére vonatkozóan Varga Sándor, a Petőfi Párt Szabolcs-Szatmár-megye szervezetének titkára mondotta: „A Rákosi klikk uralmának szomorú korszakában az ifjúság egységének jelszavával egy, a Rákosi-féle klikk által képviselt szektáns és idegen érdekek szolgálatának szellemében akarták nevelni ifjúságunkat. A Petőfi Parasztpárt kinyilatkoztatja, hogy a parasztság gyermekeinek, a parasztifjúságnak iskolán kívüli neveléséről nem mond le, azt nemzeti, magyar programjának szellemében maga kívánja végezni és ezért életre hívja a Petőfi Parasztpárt égisze alatt a Petőfi Ifjúsági Kört.” (Miskolc, XI/3.)

Oktatásügy

Az iskolai oktatás átszervezésére az oktatásügyi minisztérium forradalmi bizottsága tervezetet dolgozott ki, amely szerint: „A történelmi tankönyveket kivonják a forgalomból. A magyar nyelvtanból középiskolákban csak a leíró nyelvtan anyagát kell tanítani, nyelvelmélet nélkül. A Szovjetunió földrajzát ugyanolyan mértékben kell tanítani, mint bármely nép földrajzát. Megszüntetik a hitoktatásra vonatkozó külön beiratkozást, eltörlik az orosz nyelv kötelező oktatását. Az általános iskolák felső tagozatán egy élő idegen nyelv oktatása kötelező, de választása fakultatív. Az orosz általános iskolák, valamint a Maxim Gorkij iskola megszűnik. Az orosz tagozatú gimnáziumi osztályokat humán-tagozatú osztályokká kell átszervezni. Eltörlik a légoltalmi ismeretek oktatását is.” (Győr, XI/2; Szombathely, XI/3.)

S Z A B A D S Á G J O G O K

A Magyar Ügyvédek Forradalmi Bizottságának kiálltványa szerint a bizottság „küzd a tiszta erkölcs és az erkölcsből fakadó, igazságon alapuló jog uralmáért. Leszögezi, hogy az isteni törvényekből és a haza szent eszményéből fakadó jogban látja hazánk újjáépítésének biztosítását.

Nyilvánítsa ki a kormány... hogy Magyarországon megkülönböztetés nélkül minden állampolgárt megilletnek az összes emberi jogok. A magyar ügyvédségnek mély és igaz meggyőződése, hogy egyaránt meg kell szűnnie az erkölcs és a lélek elnyomásának...” (Győr, X/31.)

SZEMÉLYI BIZTONSÁG

Forradalmi törvényesség biztosítása

A forradalmi szervek a törvényes rend feltétlen tiszteletbentartását követelték.

A felelősségrevonás egyedi fórumai csak az igazságszolgáltatás szervei lehetnek. „A forradalom tisztaságának, az állampolgári szabadság-jog megőrzése és az emberies, mindenben törvényes eljárás biztosítása végett” az Országos Nemzeti Bizottság, az Egységes Karhatalom Parancsnoksága és a Legfőbb Államügyészség forradalmi bizottmánya felhívást adott ki. Ebben azt követelték, hogy az ország forradalmi szervei a bűnösöket adják át a helyi karhatalmi, illetve ügyési szer-

veknek, amelyek majd a törvényes keretek között fognak eljárni. (Budapest, XI/2.)

Mindszenty József hercegprímás követelte, hogy „... a törvényes felelősségrevonásoknak minden vonalon, és pedig független és pártatlan bíróság útján kell bekövetkezniök. Magánbosszúkat el kell kerülni és ki kell küszöbölni. A bukott rendszer részesei és örökösei külön felelőséget viselnek saját tevékenységükért, mulasztásért, késedelemért, vagy helytelen intézkedésért egyaránt.” (Budapest, XI/.)

Az írók is a törvényesség feltétlen betartása mellett szálltak síkra (Budapest, XI/1.) és a Nemzeti Tanács tervezete is ezt követelte. (Miskolc, XI/2.)

A forradalmi szervek nagyrésze követelte a „nemzet tragédiájáért”, „a magyar nép szabadságtörekvéseinek durva és véres elnyomásáért” felelős személyek bíróság elé állítását, — így elsősorban Rákosi, Gerő, Hegedűs, Piros, Farkas felelősségére vonását. Azoknak a bíróság elé állítását, akik bűnösök a szovjet csapatok beavatkoztatásában, a statárium elrendelésében, akik a Rákosi-féle önkényuralom kiszolgálói voltak, az ÁVH-nak a vérontásért felelős vezetőit és tagjait.

Rehabilitáció

A Magyar Egyetemi Ifjúság a forradalom előestéjén a következőképpen fogalmazta meg ezzel a szabadság-joggal kapcsolatos követelését: „Követeljük az összes politikai és gazdasági pereknek független bíróságon való felülvizsgálását, az ártatlannul elítéltek szabadonbocsájtását és rehabilitálását. Követeljük a Szovjetunióba kihurcolt hadifoglyok és polgári személyek azonnali hazaszállítását, beleértve a határon kívül elítélt foglyokat is.” (R)

A Szovjetunióban lévő magyar hadi- és egyéb foglyok azonnali szabadonbocsájtását követelte a Miskolci Középiskolások Diákszlámentje is. (Miskolc, X/31.)

A forradalmi szervek közül sokan követelték a politikai foglyok szabadonbocsátását.

A Mátravidéki Szénbányászati Tröszt munkásküldöttsége pl. követelte a „Rákosi- és a Gerő-Farkas rezsim” alatt elítélt politikai foglyok szabadonbocsátását, ügyeik felülvizsgálását, rehabilitálásukat. (Budapest, X/29.)

A Mezőgazdasági Szakemberek Országos Szövetségének forradalmi bizottsága követelte „az összes politikai perek, közöttük az 1948-as koholt vádakra épített földművelésügyi minisztériumi per felülvizsgálását, a teljes rehabilitációt.” (Magyar Függetlenség, reggeli kiadás, XI/1.)

Az Igazságügyminisztérium forradalmi tanácsa és törvény-előkészítő bizottsága amnesztiarendelet javaslatot készített a politikai foglyok szabadonbocsátásáról. Ezenkívül javaslat készült a vagyon elleni bűncselekményekért elítéltek büntetésének csökkentésére. (Budapest, XI/2.)

A legfőbb Államügyészség forradalmi bizottmánya okt 31-én intézkedett a politikai és egyéb okokból (mint pl. közellátási bűncselekmények miatt) elítéltek szabadonbocsátását illetően. Egyidejűleg annak felülvizsgálását rendelte el, hogy a már több helyen szabadlábra helyezett elítéltek között vannak-e közönséges bűnözők, vagy pedig olyanok, akik a Rákosi-rezsim védelmében, vagy a forradalom leverése érdekében bűncselekményt követtek el. (Budapest, X/31.)

A forradalmi szervek követelték továbbá, hogy a forradalomban és a szabadságharcban résztvett felkelők annesztiában részesüljenek és hogy a statáriumot eltöröljék. (Miskolc, X/28, 127, Budapest, X/29, 147.)

A kulákok rehabilitálását követelte a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány lapja, a Paraszti Függetlenség: „Azoknak a volt kulákoknak, akiket önkényes módon és jogtalanul megfosztottak földjüktől és házuiktól, haladéktalanul adják vissza vagyonukat.” (Budapest, XI/1.)

A Magyar Tudományos Akadémia nemzeti bizottsága követelte a Magyar Tudományos Akadémia azonnali összehívá-

sát, hogy a „méltatlanul háttérben szorított és elnyomott tudósokat” rehabilitálja. (Budapest, X/30.)

A szociáldemokrata párt forradalmi sportbizottsága követelte, hogy ismét vonják be a sportvezetőségbe az „indokolatlanul” eltávolított sportembereket. (Budapest, XI/1.)

Menedékjog

A forradalmi szervek nem feledkeztek meg a forradalomban a felkelők mellé állt oroszokról sem.

A Vas megyei Tanács munkástanácsa által összeállított követelések 5. pontja így szólt: „Követeljük a magyar kormánytól, hogy a Kossuth Adón magyar és orosz nyelven tegyen közzé olyan nyilatkozatot, amely teljes amnesztiát és politikai menedékjogot biztosít mindazon szovjet fegyveres és polgári személyek részére, akik a magyar forradalom oldalára álltak.” (Szombathely, X/30.)

A Népszava is követelte, hogy a felkelők oldalára álló szovjet katonáknak adjanak menedékjogot és kegyelmet. (Győr, X/28.)

Utalni szükséges a deportálások megszüntetésére és a deportáltak visszaszállítására irányuló követelésekre. Ezek a követelések a második szovjet intervenció utáni időszakra esnek, így nem tartoznak e munka keretébe.

Élet és szabadság biztosítása önkény ellen

A bíróságok működésével kapcsolatban a Legfelsőbb Bíróság forradalmi bizottmánya nyilatkozata „követeli a bírói tárgyalások teljes nyilvánosságát és a titkos ügykezelés azonnali megszüntetését. Követeli a forradalmi szervek küldötteinek azonnali beválasztását, ülnökökként az elsőfokú bírásokba.

Követeli a politikai és gazdasági bűnügyek haladéktalan felülvizsgálását.” (Budapest, X/31.)

A törvényességnek az állami életben való feltétlen érvényesülését volt hivatott biztosítani a HNF Borsod-Abaúj és Zemplén megye elnöksége által támasztott követelés: „A belső és titkos hivatalos utasítások rendszerét a kormány szüntesse meg, csak a Hivatalos Közlönyben megjelent rendeletek szerint irányítsák az állami életet.” (Miskolc, X/31.)

Személyi diszkrimináció megszüntetése

A diszkrimináció egyik megnyilvánulási formája a káderezés, osztályozás. A káderlapok alapján történik az egyes személyes elbírálása.

A Magyar Egyetemi Ifjúság a forradalom előestéjén „a meg-lévő 'káderanyag' nyilvánosságra hozatalát és megsemmisítését” követelte. (R)

A Magyar Távirati Iroda forradalmi bizottsága követelte, hogy „... egyszer s mindenkorra szűnjék meg a szakmai tudás nélkül és csak az átkozott káder-lap alapján folytatott politika”. (Hétfői Hírlap, X/29.)

A személyi diszkrimináció megszüntetésére irányuló további követelések:

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektorának, dékánjainak és tanárainak nyilatkozata:

„Az egyetem kapui nyíljanak meg mindazok előtt, akik az egyetemi tanulmányokra megfelelő előképzettséggel rendelkeznek és tanulni akarnak.” (R)

Az Agrártudományi Egyetem forradalmi bizottsága az Eötvös Loránd Tudományegyetemhez hasonlóan kiállt az „igazságtalanul eltávolított oktatók és hallgatók érdekében.” (Budapest, X/31.)

A veresegyházi vasutasok követelték, hogy vizsgálják felül,

illetve hatálytalanítsák „a szakcsoportokba való besorolásokat és a képzettség nélkül, csupán pártkövetelésre adott illetékelen, magas rangfokozatokat.”

„A vasutasok nem hajlandók elismerni sem egyetemi, sem egyéb képzésnek az ún. vasutas Vörös-akadémia képzését. Összeegyeztethetetlen, hogy néhány hónapos ideológiai tanulmányok elvégzése egyenrangú legyen a 12 éves tanulással szerzett egyetemi végzettséggel.” (Budapest, XI/1.)

Szabad mozgás

A szabad költözködést, szabad helyváltoztatást, szabad mozgást követelő megnyilatkozás a vizsgált időszak forrásanyagában nem volt fellelhető.

Mint érdekesség szolgáljon a Magyar Nemzeti Bizottmány követelése. Engedélyezzék „a külföldiek szabad látogatását Magyarországon”. (Szombathely, X/31.)

Gondolat és szólásszabadság

A szabadságjogok e csoportja magában foglalja a szabad véleménynyilvánítás jogát, a szabad-szólás jogát, a szabad sajtót, a szabad rádiózást.

A különböző forradalmi szervek a forradalom és a szabadságharc alatt e szabadságjogokat jórészt kiküzdötték.

A forradalmi szervek követelései egyrészt e jogokra vonatkozó általános megnyilvánulások:

Így pld. a Magyar Egyetemi Ifjúságnak, a Magyar Értelmi-ségi és Forradalmi Bizottságnak (Miskolc, 28), a Vas-megyei Tanács Munkástanácsának (Szombathely, X/30), a Szociáldemokrata Párt Szabolcs-Szatmár-megyei és Nyíregyházi szervezetének (Miskolc, X/31) követelései.

Másrészt speciális tartalmuk:

Így a szabad sajtóval kapcsolatban Mindszenty hercegprímás

követelte a katolikus egyház sajtójának a visszaadását. (Budapest, XI/3.) Katolikus részről követelték továbbá a katolikus sajtó alapos megszervezésével korszerű hittankönyvek, brosrák, tudományos művek kiadását és egy „igazán katolikus szellemet sugárzó, pártok felett álló, független” napi sajtónak a megteremtését. (A Szív, XI/3.)

Külön sajtót követelt a Magyar Egyetemi Ifjúság is, „a MEFESZ szervezet számára nagy példányszámú új napilapot.”

A Magyar Honvédség lapja a Magyar Honvéd „a sajtószabadság útján” című cikkében „a teljes sajtószabadság szellemében történő öröndetes kibontakozásról tudósított.” (Magyar Honvéd, XI/3.)

A szabad rádióval kapcsolatban elhangzott követelések csoportjából jellemző az alábbi cikk Baló László tollából, amelynek címe: „Szabad, igaz rádiót!” E cikk szerint: „A magyar nép nagyszerű szabadságharcához méltó, igaz rádiót akarunk, amely őszintén, szabadon, csak a tényről függően tájékoztatja a nagykorúságról ragyogó példát adó népünket a való helyzetről, a nép kívánságairól, akaratáról és érzéseiről.”

Győr város ideiglenes nemzeti tanácsának követelése: *hogy a kormány adja át a Kossuth-rádiót a magyar írók kezébe, hogy az írók végezzék a nemzeti tájékoztatást. Ők számoljanak be az igazságnak és a nép jogos követeléseinek megfelelően a fejleményekről.* (Győr, X/28.)

Az egyetemi forradalmi diákbizottság pedig azt követelte, hogy távozzanak a rádiótól „a rákosi-féle talpnyalók kiszolgálói” és hogy a szabad magyar rádió forradalmi tanácsába vonják be a szabadságharcot elindító ifjúság szervezetét, az egyetemi forradalmi diákbizottságot, s e diákbizottság munkatársai a rádióban szabadon mozoghassanak. (Budapest, X/31.)

A Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány lapja a Magyar Függetlenség követelte, hogy „azonnal szüntessék be a zavaró-állomások működését és valamennyi hullámhosszon és a világ valamennyi rádióadására vonatkozóan...” (Magyar Függetlenség, X/31.). Hasonló követelést támasztott a Katolikus Néppárt (dr. Varga Endre) is. (Budapest, XI/1.)

A gondolat és szólásszabadság megsértését jelentik a kényszer hatása alatt tett s a valójában nem osztott megnyilatkozások is.

A miskolci rádió egyik szlovák nyelvű műsorában válaszolt a szlovák sajtónak és rádiónak. Ezzel kapcsolatban állást foglalt a kényszer hatására tett megnyilatkozások ellen: „Sajtókat és rádiókat megnyilvánulásait jól ismerjük még a Rákosi-rendszer idejéből. Akkor nekünk is egységesen kellett reagálnunk és táviratokat küldözgetnünk pl. olyan esetben, mint a posnani... (szöveg hiány szerk.) volt. Nem akarunk többé ilyen antidemokratikus megnyilvánulásokat.” (Miskolc, XI/1.)

Vallásszabadság

„A vallás területén a legteljesebb lelkiismereti szabadság, a szabad vallásgyakorlat és az egyházak Krisztustól rendelt és krisztusi szellemben történő működésének intézményes biztosítását tartjuk szükségesnek.” (Miskolc, XI/3.)

A Petőfi Párt fent idézett követelése egyike azoknak a követeléseknek, amelyeket a vallásszabadsággal kapcsolatban nem az egyházak részéről támasztottak.

A Dunántúli Nemzeti Tanács, a Szociáldemokrata Párt Szabolcs-Szatmár-megyei és nyíregyházi szervezete (Miskolc, X/31), a Vas megyei Tanács munkástanácsa, (Szombathely, X/30), a Szombathely város pedagógusainak forradalmi tanácsa (Vas megyei Hírlap, XI/1) is általános vallásszabadságot követelt.

A forradalmi szervek egy része követelte a letartóztatott egyházi személyek, elsősorban Mindszenty József hercegprímás szabadonbocsátását, rehabilitálását, valamint egyházi funkciójukba való visszahelyezését. Így a Vas megyei Tanács Munkástanácsa (Szombathely X/30), a Szolnoki Nemzeti Bizottság. (Budapest, X/31.)

Az egyházak részéről támasztott követelések között a katolikus oldalról jövő követelések voltak túlsúlyban.

Mindszenty József hercegprímás:

„... a bukott rendszer erőszakának és sajátosságának minden nyomát egyházi volnalon felszámoljuk” — „... keresztény hitoktatás szabadságának azonnali rendezését a katolikus egyház intézményeinek és társulatainak — köztük sajtójának — visszaadását joggal elvárjuk.” (Budapest, X/3.)

A Jézus Szíve Szövetség hetilapja „A Szív” többek között követelte:

- a Szentszék és Magyarország között az egyoldaluan megszakított diplomáciai kapcsolat helyreállítását,
- a katolikus szervezetek — így az Actio Catholicanak — szabad működését,
- a szerzetesrendek működési szabadságát és a működésükhöz szükséges intézmények és eszközök biztosítását,
- általános, korszerű és akadálytalan hitoktatást,
- a katolikus iskolák visszaadását,
- katolikus sajtót,
- lehetőséget a rádióban való megszólalásra (A Szív, XI/3.)

Szombathely katolikus társadalma kívánságait pontokba foglalta. A Szombathelyiek többek között kívánták:

- Mindszenty bíboros azonnali szabadonbocsátását és rehabilitálását a váci püspökkel és a többi egyházi személyekkel együtt,
- az egyház és állam viszonyának rendezését az igazság és szabadság alapján,
- teljes függetlenséget püspökeinknek az egyház kormányzásában,
- a szerzetesrendek szabad működésének visszaállítását,
- a kötelező hitoktatás visszaállítását minden iskolában és az összes korlátozások megszüntetését,
- az egyházi hitbuzgalmi egyesületek szervezéséhez jogot.

A Katolikus Néppárt követelte a katolikus ünnepek megünneplését, de nem munkával, hanem az ünnepnap megszentelésével. (Budapest, XI/1.)

A Magyar Református Egyház nevében Ravasz László püspök, rádióbeszédében rámutatott arra, hogy a református egyház „bűnbánattal vallja meg, hogy az egyház mint földi intézmény kényszerűségein felül is engedte magát megkötöttni a vele halálos ellentétben álló politikai hatalom erőszakától és cselekvéseitől, s említett lelki céljainak szolgálatában is kárt vallott.” Ravasz kérte a világ összes keresztyén egyházainak támogatását, hogy a magyar református egyház „nehéz helyzetéből a felismert igaz úton tovább haladjon rendeltetése felé.” (Budapest, X/31.)

Az Evangélikus Püspöki Hivatal is a teljes vallásszabadság biztosítása mellett foglalt állást.

„Meg vagyunk győződve arról, hogy a magyar nemzet kivívott függetlenségével együtt a teljes vallásszabadságot is elnyeri és az egyháznak teljes szabadság biztosítatik arra, hogy Istentől rendelt mindenfajta szolgálatát korlátozás nélkül végezhesse...” (Budapest, XI/1.)

A Magyar Görögkeleti Egyház együttérzését fejezte ki a magyar forradalommal és utalt arra, hogy „A magyar görögkeleti egyházat is súlyosan érintette az elmúlt évek minden bűne. Kapcsolatainkat, a világ minden görögkeleti egyházával, elsősorban az Egyesült Államokkal meg kellett szakítani és el kellett fogadnunk a Moszkvából küldött egyházi személyek utasításait, nem magyar érdekeket követő parancsait...” (Győr, XI/1.)

A budapesti Rabbi Kar, a Magyar Izraeliták Országos Irodája és a budapesti Izraelita Hitközség ideiglenes forradalmi bizottságának közlése szerint: „A vallásszabadságát visszanyert magyar zsidóság lelkesen üdvözli a forradalom vívmányait.” (Budapest, XI/2.)

Társulási szabadság

A társulási szabadság a gyülekezési és szervezkedési szabadságot jelenti.

A Magyar Értelmiségi Forradalmi Bizottság (Miskolc, X/29),

a Vas-megyei Tanács Munkástanácsa (Szombathely, X/30), és a Szociáldemokrata Párt Szabolcs-Szatmár-megyei és nyíregyházi szervezete (Miskolc, X/31) követelték a gyülekezési szabadság biztosítását.

A szervezkedési szabadsággal kapcsolatban a forradalmi szervek különböző érdekvédelmi szervezetek, ifjúsági egyesületek, sportegyesületek felállítását követelték.

A Magyar Értelmiségi Forradalmi Bizottság követelte, hogy alakuljanak meg a „dolgozó parasztok saját érdekvédelmi szervei.” (Miskolc, X/29.)

A Petőfi Párt hasonló követelést támasztott:

„Sürgősen életre kell hívni a parasztság politikai pártoktól független paraszt érdekvédelmi szervezetét . . . Egységes és független paraszterdekvédelmi szervezet megalakulásáig azonnal parasztbizottságokat kell a forradalmi bizottmányok mellett életre hívni . . .” (Miskolc, XI/3.)

Kelemen Sándor, a Magyar Parasztszövetség országos központja vezetőségi tagja a Parasztszövetség megszervezésére hívta fel a parasztokat:

„Parasztok! A szabadsággal éljétek. Szervezzétek meg a Parasztszövetséget . . . Ne feledjétek el, hogy a Parasztszövetség nem politikai párt, hanem a magyar földműves nép egészére kiterjedő érdekvédelmi szervezet.” (Budapest, XI/3.)

Az ifjúsági egyesületekkel kapcsolatban a különböző irányzatok arra törekedtek, hogy megalakíthassák saját ifjúsági egyesületeiket.

A Katolikus Néppárt követelte például a betiltott katolikus egyesületek és az ifjúságot nevelő cserkészmozgalom engedélyezését. (Budapest, XI/1.)

A Szociáldemokrata Párt ugyancsak szorgalmazta az ifjúsági szervezetek újra megalkítását. (Budapest, XI/1.)

A Magyar Egységes Ifjúsági Szövetség országos szervező bizottsága ezzel szemben azt követelte, hogy az ifjúság hozzá, mint egy pártoktól független ifjúsági szervezethez csatlakozzon, mert:

„Nem értünk egyet azzal, hogy a különböző pártok külön

ifjúsági szervezeteket hozzanak létre. Ezáltal az ifjúság egysége nemhogy erősödne, de inkább gyengül. Viszálykodás üti fel fejét a különböző pártokhoz tartozó ifjúsági szervezetek tagjai között.” (Budapest, XI/2.)

A Szociáldemokrata Párt forradalmi sportbizottsága követelte többek közt az OTSB és a hozzájuk tartozó TSB-k felszámolását, az MHK-nak és a jelenleg erőszakkal létrehozott egyesületeknek a megszüntetését, az Országos Testnevelési Tanácsnak demokratikus alapon való felállítását és a legszélesebb néprétegeknek a bevonásával társadalmi egyesületek alakítását. (Budapest, XI/1.)

Munkások jogai

A munkások szabadságjogai közül a forradalom és szabadságharc alatt különösen kettő került előtérbe: a sztrájkjog és a szabad szakszervezetekhez való jog.

A munkásságnak a sztrájkhoz való jogát nemcsak maguk a munkások követelték. A Magyar Egyetemi Ifjúság is síkra szállt a sztrájkjogért.

A Szociáldemokrata Párt Szabolcs-Szatmár-megyei és Nyíregyházi szervezete, mint a pártprogram egyik célkitűzését jelölte meg a sztrájkjogoknak a biztosítását. (Miskolc, XI/31.)

Ugyancsak a munkásság sztrájkjogának a biztosítását követelte a Csepel Vas és Fémművek acélműveinek és csögyárának munkástanácsa is. (Budapest, XI/1.)

A Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetsége ideiglenes intézőbizottsága okt. 31-i felhívásában a sztrájk jogával már élő munkásokhoz fordulva megállapította: „Általános nemzeti követeléssé vált, hogy addig nem vesszük fel a munkát, amíg szovjet katonaság van Budapesten.” (Budapest, X/31.)

Az MSZSZOSZ lapjának a Népakaratnak programja szerint a lap olyan szakszervezetek lapja, amelyek „harcba szállnak a munkások sok véráldozattal kivívott jogáért a sztrájkjogáért.” (Népakarat, XI/1.)

Az MSZSZOSZ ideiglenes intézőbizottságának a kiálltványa szerint: „*A magyar munkásosztály szabad szakszervezetei nem mondanak le jogos követeléseik érvényesítése érdekében a sztrájkjogról.*”

Az általános sztrájk beszüntetésével a munkások „fenntartva a sztrájkjogot” kezdték meg a munkát. A sztrájkjog fenn tartását mondták ki többek között a salgótarjáni iparvidék bányász és nagyüzemi munkástanácsai. (Budapest, XI/2.)

A szakszervezetekhez való jogot a sztrájkjoghoz hasonlóan nemcsak a munkások követelték.

A Magyar Írók Szövetsége kiálltványában követelte:

„*A szakszervezetek legyenek a magyar munkásosztály való ságos érdekképviseleti szervei.*” (Irodalmi Újság, Különkia dás X/23.)

Hasonló követelést támasztott a magyar Értelmiségi és For radalmi Bizottság. (Miskolc, X/29.)

A pusztavámi bányászok követelték a szakszervezetek jog körének a kiszélesítését és azt, hogy a szakszervezeteket tegyék önállókká. (Győr, X/29.)

A szabad szakszervezetek mellett szólott Justus Pál — a nemzetközi munkásmozgalom egyik ismert alakja — is. (Bu dapest, X/31.)

Az MSZSZOSZ ideiglenes intézőbizottságának október 31-én a munkásokhoz intézett felhívásában megállapította: „*Ez a forradalom tette lehetővé azt is, hogy a szakszervezeti mozga lom felszabaduljon és függetlenül minden párt- és kormány befolyástól valóban a dolgozók harcoss, következetes érdekvé delmi szervezetévé váljék.*” (Budapest, X/31.)

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	1
K Ü L P O L I T I K A	3
FÜGGETLENSÉG	3
Orosz csapatok távozása	3
Önálló magyar külpolitika	5
Baráti kapcsolatok minden országgal	6
EGYENJOGÚSÁG	7
Államközi szerződések revíziója	7
SEMLEGESSÉG	9
Varsói szerződés felmondása	9
Semlegesség kinyilvánítása	10
DUNAI KONFEDERÁCIÓ — EURÓPAI EGYSÉG	12
KAPCSOLATOK AZ ENSZ-SZEL	14
B E L P O L I T I K A	16
POLITIKAI RENDSZER	16
ÁLLAMFORMA	18
TÖRVÉNYHOZÓ TESTÜLET (PARLAMENT)	19
Szabad választás	20
Többpártrendszer	21
KORMÁNY	23
KÖZIGAZGATÁS	25
Forradalmi közigazgatási szervek	25
Önkormányzat	26
Munkástanácsok	27
KÖZIGAZGATÁSI REFORMOK	28
Racionalizálás	28
ÁVH megszüntetése	30
Honvédségi reformok	31

TÁRSADALMI RENDSZER	32
GAZDASÁGI RENDSZER	33
Mezőgazdaság	35
Ipar (kisipar)	39
Kereskedelem (kiskereskedelem)	42
SZOCIÁLPOLITIKA	42
KULTÚRPOLITIKA	45
Nemzeti hagyományok	46
Nevelésügy	47
Oktatásügy	47
S Z A B A D S Á G J O G O K	48
SZEMÉLYI BIZTONSÁG	48
Forradalmi törvényesség biztosítása	48
Rehabilitáció	49
Menedékjog	51
Élet és szabadság biztosítása önkény ellen	51
Személyi diszkrimináció megszüntetése	52
Szabad mozgás	53
GONDOLAT ÉS SZÓLÁSSZABADSÁG	53
VALLÁSSZABADSÁG	55
TÁRSULÁSI SZABADSÁG	57
MUNKÁSOK JOGAI	59
TARTALOM	61

Összeállítva a Szabad Európa Rádió archívanyagának
felhasználásával.

Kiadja: Németországi Magyar Kulturális és
Szociális Alapítvány

D-8000 München 22, Zweibrückenstr. 2

Felelős: Piffkó András

München, 1976, október 23